

درس نامه

جزوه ی خلاصه ی درس:

سال سوم

روشی جدید و جذاب

برای مطالعه ی سریع دین و زندگی

کُل نکات کتاب دینی ۳

فقط در ۲۲ برگهٔ دو رو

کتاب ۱۲

اولین ها و برترین ها

علت و معلول ها

اندیشه و تحقیق ها

سال دوم ، سوم و پیش دانشگاهی

همراه با تست های جدید به سبک کنکور سراسری

دارای پاسخ کاملاً تشریحی

کلیه ی رشته ها

فهرست

۳	درس ۱
۶		درس ۲
۹		درس ۳
۱۱		درس ۴
۱۴	درس ۵
۱۷		درس ۶
۱۹		درس ۷
۲۲		درس ۸
۲۵		درس ۹
۲۸	درس ۱۰
۳۱		درس ۱۱
۳۴		درس ۱۲
۳۶		درس ۱۳
۳۸		درس ۱۴
۴۱	درس ۱۵
۴۳		درس ۱۶

۴۶

مهم ترین ها و برترین های سال سوم

توجه : برای یادگیری ۱۰۰٪ لازم است کتاب درسی هم مطالعه شود و این جزوه به طور کامل حفظ شود .

درس اول : هدایت الهی

نکته ی ۱- آیه ی « یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ » : ای مؤمنان دعوت خدا و پیامبر را اجابت کنید آن گاه که شما را به چیزی فرا می خواند که زندگی و حیاتتان می بخشد .
مفهوم : دین ، زندگی بخش و مایه ی حیات است .

۲- خداوند خطاب به چه کسانی می فرماید : اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ ؟ ﴿ جواب : به مؤمنان (یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا)

۳- خداوند خطاب به چه کسانی می فرماید : أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ؟ ﴿ جواب : همه ی مردم (یا أَيُّهَا النَّاسُ)

۴- نیازهای انسان دو دسته اند : ۱- طبیعی و غریزی (مانند : آب ، غذا ، پوشاک)

۲- برتر و متعالی و انسانی (مانند : درک هدف زندگی ،)

۵- پاسخ نیازهای طبیعی و غریزی را خدا در این جهان خلقت آماده کرده و راه آگاهی از آن را به ما داده است .

۶- نیازهای برتر و متعالی ۳ تا هستند : (به ترتیب)

۱- درک هدف زندگی (چرا زیستن) ۲- درک آینده ۳- کشف راه درست زندگی (چگونه زیستن)

۷- اگر انسان اندکی از زندگی روزمره فراتر رود ، خود را با نیازهای مهم تر رو به رو می بیند . (نیازهای برتر)

۸- نیازهای برتر به تدریج به دل مشغولی ، دغدغه و درد متعالی تبدیل می شوند و تا به پاسخ آن ها نرسیم ،

آرام نمی گیریم .

۹- شعر « هر که او بیدارتر پر دردتر » مفهوم : دغدغه و درد متعالی نشانه ی بیداری و ورود به انسانیت است . نیاز برتر

۱۰- سؤال « انسان برای چه زندگی می کند ؟ » مربوط به نیاز اول یعنی درک هدف زندگی است . (چرا زیستن)

۱۱- اگر انسان هدف حقیقی را به دست نیاورد و یا در شناخت آن دچار خطا شود ، عمر خود را از دست داده

ولی سعادت را به دست نیاورده است . (مربوط به نیاز اول)

۱۲- انسان به کمک عقل خود می تواند بفهمد که بنا بر حکمت و عدل خدا مرگ پایان همیشگی زندگی نیست و

او آینده ای روشن دارد اما نحوه ی زندگی آخرت ، مشخص نیست . (نیاز دوم = درک آینده)

۱۳- کشف راه زندگی یا چگونه زیستن ارتباط دقیقی با نیاز اول و دوم دارد .

۱۴- دغدغه اصلی انسان های فکور و خردمند ، کشف راه زندگی است بخصوص که انسان فقط یکبار به دنیا می آید .

۱۵- اگر انسان روش درست زندگی را انتخاب نکند ، به هدف برتر و آینده ی زیبا نمی رسد پس نیاز سوم جامع نیازهای

قبلی است .

۱۶- برای اینکه پاسخ به نیازها **راهگشا و اطمینان بخش** باشد باید دو ویژگی داشته باشد:

۱- همه جانبه باشد . ۲- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد .

۱۷- پاسخ به نیازها باید **همه جانبه** باشد یعنی طوری باشد که به نیازهای مختلف و ابعاد جسمی ، روحی ، دنیوی و

آخری پاسخ دهد و برای هر بُعدی برنامه ای جداگانه ای نداشته باشد بلکه برنامه هایش هماهنگ باشند .

۱۸- پاسخ باید کاملاً درست و قابل اعتماد باشد زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است ،

در حالی که عمر آدمی محدود است و راه های پیشنهادی هم بسیار زیاد است .

۱۹- آیه ی « اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ ... » : ما را به راه راست هدایت کن ، راه کسانی که به آن ها نعمت

دادی ، نه راه غَضَبِ شدگان و نه راه گمراهان ؛ مفهوم : لزوم درخواست هدایت الهی به صراط مستقیم

۲۰- صراط مستقیم = **عبادت خدا** = راه کسانی که به آن ها نعمت دادی نه راه غضب شدگان و نه راه گمراهان .

۲۱- خواست هر انسانِ خردمند از خدا این است که راه مستقیم را به او نشان دهد .

۲۲- اگر کسی درخواست هدایت نکند ، نتیجه اش **گمراهی و غضب خدا** است .

۲۳- آیه « اِنَّا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ ... وَ مَنْ ضَلَّ ... » : ما این کتاب را به حق به تو نازل کردیم ، هر کس

هدایت شد به سود خودش است و هر کس گمراه شد به **زیان خودش** ؛ تو وکیل مدافع آن ها نیستی .

مفهوم : اختیار و هدایت ویژه ی انسان (هم مفهوم با آیه ی : اما شاکراً و اما کفوراً)

۲۴- حالا که خدا راه هدایت را مشخص کرده ، اگر کسی گمراه شود ، مسئولیتش بر عهده ی خودش است . (اختیار)

۲۵- در عبارت « وَ مَا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ » : تو وکیل آن ها نیستی ؛ منظور از « اَنْتَ » پیامبر است .

۲۶- « قَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَ مَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا اَنْ هَدَانَا اللهُ ... » : گفتند سپاس خدای را که ما را به این نعمت

هدایت کرد و اگر ما را هدایت نمی کرد هرگز هدایت نمی شدیم . مفهوم : نیاز انسان به هدایت و تشکر هدایت شدگان

۲۷- « رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللهِ حُجَةٌ بَعْدَ رُسُلٍ وَ كَانَ اللهُ عَزِيزًا حَكِيمًا » رسولانی بشارت دهنده

و انداز کننده فرستادیم تا بعد از آمدن پیامبران مردم در مقابل خدا بِهانه و دست آویزی نداشته باشند و خدا شکست

ناپذیر و حکیم است ؛ مفهوم : هدایت ویژه ی انسان (هدایت تشریعی) و اتمام حجت با ارسال رُسُل به دلیل حکمتِ خدا

۲۸- آیه ی « قَالَ رَبُّنَا الَّذِي اَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى » موسی گفت : پروردگار ما کسی است که همه چیز را

خلق کرد سپس هدایت کرد . مفهوم : هدایت عمومی (عامه) و تقدّم خلقت بر هدایت

۲۹- خدا همه ی مخلوقات را هدایت می کند که به آن **هدایت عمومی** می گویند . (عامه)

۳۰- « سَبَّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلَى ... الَّذِي قَدَّرَ فَهْدَى » : نام پروردگار والائرت را تسبیح کن، کسیکه خلق کرد و بیاراست

و اندازه گیری کرد سپس هدایت کرد . مفهوم : هدایت مخلوقات بر اساس تقدیر و ویژگی شان (هدایت خاص)

- ۳۱- چون خدا حکیم است ، هر موجودی را برای هدفِ معین خلق می کند .
- ۳۲- آفرینش بی هدف ، نشانه ی نقص و ضعف و ناآگاهی است .
- ۳۳- هدایت ، یک اصل عام و همگانی است .
- ۳۴- خدا اول خلق می کند ، بعد هدایت می کند (ثم هدی) و در آخر به هدف می رسیم . خلقت ← هدایت ← هدف
- ۳۵- ویژگی ها و ارزش هایی که خدا به انسان داده سبب تمایز بنیادین او با سایر موجودات شده است. (عقل و اختیار)
- ۳۶- ویژگی های انسان متناسب با هدفِ خلقت اوست .
- ۳۷- هدف خلقت انسان تقرب به خدا است .
- ۳۸- تقرب به خدا ، تقرب به همه ی خوبی ها و زیبایی هاست .
- ۳۹- حرکت انسان بسوی هدف اختیاری است یعنی خودش می تواند هدف درست را تشخیص دهد و برگزیند و به سویش حرکت کند .
- ۴۰- برای تشخیص هدف ، خدا به انسان دو چراغ داده است : ۱- چراغ درونی (= عقل) ۲- چراغ بیرونی (= پیامبران)
- ۴۱- انسان به کمک عقل بسیاری از مجهولات را می یابد ، مثلاً مبدأ جهان و آینده ی روشن را درک می کند و می فهمد به تنهایی نمی تواند پاسخ مسائل بنیادین را بدهد و نیاز به هدایت الهی دارد .
- ۴۲- شاگردان امام کاظم (ع) : ۱- بُشْرِ پابرهنه (مربوط به بحث توبه)
- ۲- هشام بن حکم (مربوط به حجت آشکار و نهان)
- ۴۳- امام کاظم (ع) به هشام فرمود : خدا رسولانش را نفرستاد جز برای اینکه بندگان در پیام الهی تعقل کنند ؛ کسانی این پیام را بهتر می فهمند که از معرفت برتری برخوردار باشند ؛ آن ها که در تعقل برترند ، به فرمان الهی داناترند و آن که عقلش کامل تر است ، رتبه اش در دنیا و آخرت بالاتر است .
- ۴۴- ای هشام : خدا دو حجت دارد : ۱- حجت آشکار (= پیامبران و امامان) ۲- حجت نهان (= عقل)
- ۴۵- عقل ، وسیله ی فهم پیام الهی است و با تعقل در پیام الهی به پاسخ نیازهای بنیادی می رسیم .
- ۴۶- « وَ مِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ أ فَأَنْتَ تَسْمَعُ الصَّمَّ ... » : بعضی از آن ها به تو گوش می دهند ، آیا تو می توانی ناشنویان را شنوا کنی هر چند تعقل نکنند . مفهوم : تقدم حجت نهان بر آشکار (۴۲ یونس)
- ۴۷- « وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ إِلَيْكَ أ فَأَنْتَ تَهْدِي الْعُمْيَ ... » : بعضی از آن ها به تو می نگرند آیا کورها را هدایت میکنی هر چند اهل بصیرت نباشند؟ مفهوم : تقدم حجت نهان بر آشکار و خطاب به پیامبر (ص) (۴۳ یونس)
- ۴۸- « إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمٌ ... » : همانا این قرآن هدایت می کند به راهی که استوارتر است و بشارت می دهد پاداش بزرگ را به مؤمنینی که عمل صالح انجام می دهند . مفهوم : نیاز سوم (کشف راه درست زندگی) (۹۱ اسرا)

۴۹- « مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثِيَ ... حَيَاةً طَيِّبَةً » : هر کس عمل صالح انجام دهد چه مذکر باشد چه مؤنث ،

در حالی که مؤمن باشد ، به او حیات پاکیزه ای می دهیم . مفهوم : نیاز برترِ دوم = **درک آینده** (۹۷ نحل)

رَهْمُ — رو آن نیست که گهی تند و گهی خسته رود رَهْمُ — رو آن است که آهسته و پیوسته رود

درس دوم : هدایت مستمر

۱- خدا متناسب با دو ویژگی تعقل و اختیار با فرستادن دین مردم را هدایت کرد و پیامبران مسئول ابلاغ آن هستند .

۲- آیه « شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ ... نوحاً ... و ابراهيمَ و موسى و عيسى ... » : برای شما از دین چیزی را تشریح کرد که

به نوح و ابراهیم و موسی و عیسی سفارش کرد . مفهوم : دین خدا از آدم تا خاتم **یکی است** . (دین واحد)

۳- عبارت « لَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ » : در آن متفرق نشوید . منظور تفرقه ایجاد نکردن در **دین واحد** است .

۴- **كَبِّرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ** : بر مشرکین سخت می آید آنچه که آنان را بدان **دعوت میکنی** . (ما تدعوهم إليه = دین واحد)

۵- دین ابراهیم (ع) چه بود؟ **حنیف = حق گرا**

۶- عبارت « ما كانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ » : او از مشرکان نبود . (منظور حضرت **ابراهیم (ع)**)

۷- آیه ی « قالوا كونوا هوداً أو نصارى ... » : گفتند یهودی یا مسیحی شوید تا هدایت شوید ؛ بگو : فقط آیین ابراهیم

حنیف و ایمان آوردیم به آنچه که خدا به همه ی پیامبران نازل کرده است . (دین واحد)

۸- در آیه ی « و ما أنزلَ إلى ابراهيمَ ... و يعقوبَ و الأسباطَ ... » منظور از **أسباط نوادگان** است ، نوادگان یعقوب .

۹- آیه « لا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ » : بین هیچ کدام از آنها فرق نمی گذاریم . منظور **پیامبران** است . (دین واحد)

۱۰- آیه « إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ اسْلَامٌ » دین در نزد خدا **اسلام** است . (اسلام = تسلیم خدا بودن ، نام تنها دین الهی است .)

۱۱- آیه ی « إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ اسْلَامٌ و ما اختلفَ الذينَ اوتوا الكتابَ إلا ... » : دین ؛ فقط تسلیم خدا بودن است و

کسانی که به آن ها کتاب داده شده ، دچار اختلاف نشدند مگر بعد از این که **علم** یافتند ، ولی بخاطر سرکشی

و **کفر** به آیات این کار را کردند . مفهوم : وحدت ادیان و علت ایجاد ادیان مختلف (کلید : اوتوا الكتاب = اهل کتاب)

۱۲- هدایت شده ی واقعی کسی است که به همه ی **پیامبران** ایمان داشته باشد و میان آنان تفرقه نیندازد .

۱۳- فطرت از کلمه ی فطر به معنای **خلق و ابداع** است . فطرت به معنای نوع خاص آفرینش است .

۱۴- **فطرت** چیزی است که : اولاً مخصوص انسان است ؛ ثانیاً در همه ی انسان ها وجود دارد ؛ ثالثاً مادرزادی است ؛

مانند : عقل ، وجدان ، اختیار ، زیبا دوستی ، پرستش ، میل به جاودانگی ، عدالت طلبی

۱۵- انسان ها دارای فطرت مشترک هستند به همین جهت همگی نام مشترک **انسان** گرفته اند .

۱۶- به سبب ویژگی های **فطری** مشترک خدا یک برنامه ی کلی به انسان می دهد که اسلام نام دارد . (دین واحد)

۱۷- هشت محور اصلی دین الهی :

۱- توحید ۲- معاد ۳- عدل ۴- نبوت ۵- عبادت و احکام ۶- اخلاق ۷- دوری از زشتی ها ۸- عدالت اجتماعی

۱۸- چون همه ی پیامبران این موارد را بیان کرده اند ، **محتوای اصلی** دعوت آن ها یکسان است . (دین واحد)

۱۹- تعالیم پیامبران در برخی **احکام فرعی** مانند چگونگی نماز و روزه تفاوت داشته است .

۲۰- علل آمدن **پیامبران متعدد** : ۱- لزوم استمرار و ترویج دعوت ۲- رشد تدریجی سطح فکری جوامع

۳- از بین رفتن یا تحریف تعلیمات پیامبر پیشین .

۲۱- لازمه ی استقرار و ماندگاری یک پیام ، **تبلیغ دائمی** و مستمر آن است .

۲۲- پیامبران در طول تاریخ به **طور مداوم** دین را تبلیغ می کردند و این تداوم سبب شد که تعالیم الهی جزء آداب

و فرهنگ ملت ها شود . (علت = تداوم تبلیغ توسط پیامبران الهی)

۲۳- هر پیامبری دین واحد الهی را در **خور فهم** و به زبان قوم خودش بیان می کرد . (رشد تدریجی سطح فکر جوامع)

۲۴- « نَحْنُ مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ أُمِرْنَا أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ » : ما پیامبران مأمور شده ایم با مردم به اندازه ی

عقل و درک و فهمشان سخن بگوییم . مفهوم : رشد تدریجی فکر مردم باعث آمدن پیامبران متعدد شده است .

۲۵- « وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ ي ... » : ما هیچ پیامبری را نفرستادیم مگر به زبان قوم خودش یعنی

درخور فهم قوم خودش . مفهوم : رشد تدریجی سطح فکر مردم علت تجدید نبوت ها بوده ، هم مفهوم با : عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ ؛

۲۶- به علت ابتدایی بودن فرهنگ و **عدم توسعه ی کتابت** تعالیم انبیاء فراموش و یا تحریف می شد ؛ بر این اساس

پیامبر بعدی دوباره تعلیمات اصیل را می آورد . (۳)

۲۷- علت وجود ادیان مختلف و منشاء اصلی اختلاف و چند دینی ، آن دسته از **رهبران دینی** میباشند که به خاطر

حفظ مقام و منافع خود در برابر دعوت پیامبر جدید می ایستادند و او را انکار می کردند . (اوتوا الكتاب ... بَغْيًا بَيْنَهُمْ)

۲۸- هر پیامبر جدیدی پیامبر قبل از خود را **تصدیق** می کرده و می گفته ادامه دهنده ی راه قبلی هاست .

۲۹- آمدن پیامبر اسلام در **تورات و انجیل** وعده داده شده بود ولی برخی از بزرگان یهودی و مسیحی او را انکار

کردند و به مبارزه با او برخاستند .

۳۰- ویژگی های پیامبران ۳ تا است : ۱- **وحی** ۲- **اعجاز** ۳- **عصمت**

۳۱- کلمه ی وحی در قرآن برای موارد مختلف به کار رفته و اختصاص به پیامبران ندارد .

۳۲- **عالی ترین درجه ی وحی** مخصوص پیامبران است که القای معارف به قلب پیامبر و یا سخن گفتن خدا و

جبرئیل با اوست و از طریق وحی برنامه ی هدایت به پیامبران داده می شد .

۳۳- لغت معجزه در قرآن به کار نرفته به جای آن « **آیت** » آمده یعنی نشانه ی نبوت .

- ۳۴- دانشمندان اسلامی کارهای خارق العاده پیامبران را معجزه نامیدند چون عجز و ناتوانی بقیه را آشکار ساخت .
- ۳۵- پیامبران زمانی می توانند مسئولیتشان را به درستی انجام دهند که تحت تأثیر **هوای نفس** قرار نگیرند و مرتکب **گناه** نشوند . (عصمت)
- ۳۶- اگر مردم احتمال دهند که پیامبر گناه یا خطا می کند به او اعتماد نمی کنند و از او پیروی نمی کنند پس پیامبران باید نه تنها در اجرای مأموریت بلکه در **مجموعه رفتارشان** معصوم باشند وگرنه مردم آنها را دروغگو می پندارند .
- ۳۷- بالاتر از همه ضرورت عصمت در حوزه **ی مسئولیت های مربوط به رسالت** است .
- ۳۸- اگر پیامبری در **دریافت و ابلاغ وحی** معصوم نباشد (علت) دین به درستی به مردم نمی رسد و هدایت نمی شوند .
- ۳۹- اگر پیامبری در **تعلیم دین** معصوم نباشد ، امکان انحراف پیش می آید و اعتماد مردم از دست می رود .
- ۴۰- اگر پیامبری در **اجرای وحی** معصوم نباشد ، احتمال دارد کاری مخالف دین انجام دهد و مردم از او سرمشق بگیرند و گمراه شوند .
- ۴۱- پیامبران مثل بقیه ، انسانند و اختیار دارند و از روی **اختیار** به سمت گناه نمی روند ، هیچ **مانع بیرونی** جلوی آن ها را نمی گیرد .
- ۴۲- علت عصمت از **گناه چیست ؟ ایمان و تقوا**
- ۴۳- علت عصمت از **اشتباه چیست ؟ بینش عمیق** ش ← ش
- ۴۴- آیه « ما کانَ مُحَمَّدٌ اَبَا اَحَدٍ مِّنْ رِّجَالِكُمْ ... وَ خَاتَمَ النَّبِیِّیْنَ » : محمد (ص) پدر هیچ یک از مردان شما نیست ولی رسول الله و آخرین پیامبر است . مفهوم : ختم نبوت (هم مفهوم با حدیث منزلت لا نَبِیَّ بَعْدِی)
- ۴۵- در انتهای حدیث **منزلت پیامبر** می فرماید : (لا نَبِیَّ بَعْدِی) : بعد از من پیامبری نخواهد آمد . (ختم نبوت)
- ۴۶- آیه ی « اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَیْثُ یَجْعَلُ رِسَالَتَهُ » : خدا داناتر است که پیامبری خویش را در کجا قرار دهد . مفهوم : تبیین مقام رسالت از جانب خداست و مانند خاتمیت از علم الهی نشأت می گیرد ؛ عصمت پیامبران
- ۴۷- دلایل **ختم نبوت** ۴ تا است : ۱- آمادگی جامعه ی بشری برای دریافت برنامه ی کامل زندگی
- ۲- حفظ قرآن از تحریف ۳- وجود امام معصوم بعد از پیامبر ۴- پیش بینی پاسخ نیازهای زمانه
- ۴۸- عصر نزول قرآن (خاتمیت) **رشد عقلی** بشر کامل شده بود و انسانها وارد دوره بلوغ فکری شده بودند . (عصرها)
- ۴۹- **علت** ختم نبوت این بود که عوامل تجدید نبوت از بین رفته بودند ؛ مثلاً سطح درک انسان ها تغییر یافته بود .
- ۵۰- قرآن نیازی به « تکمیل » و « تصحیح » ندارد و جاودانه است . (تحریف نشدن قرآن از علت های ختم نبوت)
- ۵۱- امامت یک **مقام انتصابی** است یعنی از طرف خدا نصب می شود چون فقط خدا توانایی تشخیص عصمت را دارد .
- ۵۲- تعیین امام از طرف خدا **سبب شد** نقش های پیامبر (به جز دریافت وحی) ادامه یابد . (ختم نبوت)

- ۵۳- مجموعه ی معارف و احکام قرآن و سنت به گونه ای طراحی شده که با مراجعه به آنها پاسخ همه سؤال ها را می یابیم ، به شرط آنکه از روش درست تحقیق که به دست عالمان دین تدوین شده استفاده گردد . (ختم نبوت)
- ۵۴- ویژگی های دین اسلام که سبب انطباق آن با نیازهای متغیر زمان می شود : اول - توجه به نیازهای متغیر در عین توجه به نیازهای ثابت دوم - وجود قوانین تنظیم کننده سوم - اختیارات حاکم اسلامی
- ۵۵- انسان در زندگی فردی و اجتماعی دو دسته نیاز دارد : ۱- نیاز ثابت ۲- نیاز متغیر
- ۵۶- نیازهای ثابت مانند : امنیت ، شغل ، ازدواج ، داد و ستد ؛ در همه ی زمان ها وجود دارند و از بین نمی روند .
- ۵۷- نیازهای متغیر در داخل نیازهای ثابت اند ؛ مانند : شیوه های داد و ستد ، وسایل و اسلحه های ایجاد امنیت و ... متخصصان دین می توانند با مراجعه به معارف اسلامی و از درون آن ، قوانین نیازهای متغیر را استخراج کنند .
- ۵۸- قوانین تنظیم کننده به مقررات اسلامی خاصیت انطباق و تحرک داده اند و بر همه ی احکام تسلط و کنترل دارند و مانند بازرسان عالی احکام را تحت نظر دارند .
- ۵۹- قوانین تنظیم کننده مثل : **قاعده ی لا ضرر و لا ضرر** و قاعده ی لا حرج .
- ۶۰- قاعده ی لا ضرر : « لا ضرر و لا ضرار فی اسلام » : اسلام با ضرر دیدن و ضرر رساندن مخالف است .
- ۶۱- روزه ی رمضان اگر برای کسی ضرر داشته باشد حرام می گردد - استفاده از امکانات خصوصی اگر سبب اذیت دیگران شود حرام است . طبق قاعده ی لا ضرر - قوانین تنظیم کننده - ختم نبوت
- ۶۲- قاعده ی لا حرج : « ما جعل علیکم فی الدین من حرج » : خدا برای شما در دین تنگی و اضطراب قرار نداده ، طبق این قاعده اگر مسلمانی در اجرای یک قانون دچار اضطراب شود با نظر فقیه از اضطراب بیرون می آید . مثلاً : پرداخت فطره بر فقیر واجب نیست .
- ۶۳- در شرایط خاص تحولات اجتماعی که نیازمند تصمیم گیری فوری و مقطعی است ، اسلام به حاکم اسلامی اختیارات خاصی داده است که حل کننده ی این گونه مسائل است . (اختیارات حاکم اسلامی ، ختم نبوت)
- خانه ی دوست کجاست ؟ در فلق بود که پرسید سوار ، آسمان مکتی کرد ، رهگذر شاخه ی نوری که به لب داشت ، به تاریکی شن ها بخشید و ...
- درس سوم : معجزه ای از نوع کتاب = قرآن**

- نکته ی ۱- شعر « ستاره ای بدرخشید و ماه مجلس شد ... » منظور پیامبر اسلام است .
- ۲- شعر « نگار من که به مکتب نرفت و خط ننوشت ... » درباره ی **أمی** بودن پیامبر است . (أمی = درس نخوانده)
- ۳- آیه ی « و ما کُنتَ تَتْلُوا ... وَ لَا تَخْطُ ... » : تو قبل از این از روی هیچ نوشته ای نمی خواندی و با دست خودت یک خط هم نمی نوشتی ؛ مفهوم : **أمی** بودن پیامبر و هم مفهوم با شعر : نگار من که به مکتب نرفت و خط ننوشت
- ۴- اگر پیامبر سواد داشت ، چه اتفاقی می افتاد ؟ در آن صورت **کجروان** به شک می افتادند . « إِذَا لَرْتَابَ الْمُبْطَلُونَ »

- ۵- از موضوعات شگفت انگیز و زیبا ، غرضه ی قرآن توسط پیامبری اُمی و درس نخوانده است .
- ۶- رسول خدا قبل از تولد ، پدر و پس از مدتی مادر خود را از دست داد و مطابق رسم زمان جاهلیت درس نخواند .
- ۷- هر پیامبری آیت و معجزه ای داشته که به وسیله ی آن پیامبر بودن خود را ثابت می کرده است .
- ۸- معجزه موسی : تبدیل شدن عصا به مار بزرگ ، نوری که با بیرون آمدن دست از گریبان همه جا را روشن می کرد .
- ۹- معجزات عیسی (ع) : شفای بیمار لاعلاج ، زنده کردن مردگان ، (از نوع علم پزشکی)
- ۱۰- معجزات به اذن خدا انجام می شد و فقط برای اثبات نبوت بود .
- ۱۱- برخی پیامبران گذشته ، کتاب آسمانی داشته اند اما آن را به عنوان معجزه مطرح نکرده اند .
- ۱۲- معجزه ی اصلی پیامبر اسلام قرآن است .
- ۱۳- تَحَدَّى یعنی دعوت به مبارزه . ⊗ ← ⊗
- ۱۴- تَحَدَّى قرآن این بوده که اعلام کرده اگر در آن شک دارید سوره ای مانند آن بیاورید . « فَاتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ »
- ۱۵- آسان ترین راه برای غیر الهی نشان دادن اسلام و قرآن ، آوردن سوره ای مثل قرآن است . (بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ)
- ۱۶- آیه « وَ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ ... فَاتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ ي ... » : اگر در چیزی که بر بنده ی خودمان نازل کردیم شک دارید ، سوره ای مثل آن بیاورید . (تَحَدَّى و اعجاز قرآن)
- ۱۷- « مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا » : نسبت به آن چه بر بنده ی خویش نازل کردیم یعنی قرآنی که بر پیامبر نازل کردیم .
- ۱۸- عبارت « وَ ادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ » یعنی از شاهدان و گواهان خود برای آوردن سوره ای مثل قرآن کمک بگیرید ، اگر صادق هستید ؛ البته از غیر خدا ، کمک بگیرید . ﴿ پیش بینی حتمی ﴾
- ۱۹- آیه « فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا وَ لَن تَفْعَلُوا ... » : اگر نتوانستید سوره ای مثل قرآن بیاورید ، و هرگز هم نخواهید توانست ، بترسید از آتشی که هیزمش انسان ها و سنگ ها هستند و برای کافران آماده شده . (أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ)
- ۲۰- عبارت « وَ قُوذَهَا النَّاسُ وَ الْجِبَارَةُ » : هیزمش جهنم انسان ها و سنگ ها هستند که برای کافران آماده شده .
- ۲۱- آیه « أَمْ فَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ ... لَوْجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا » : آیا در قرآن تدبیر نمی کنند و اگر از نزد غیر خدا بود در آن اختلاف و ناسازگاری بسیار می یافتند . مفهوم : هماهنگی و انسجام درونی قرآن در عین نزول تدریجی (اعجاز محتوایی)
- ۲۲- چرا معجزه ی پیامبر (ص) یک کتاب است ؟ چون او آخرین پیامبر است و تعلیماتش برای همه ی زمان هاست پس سند نبوتش هم باید جاویدان باشد .
- ۲۳- اگر معجزه پیامبر از نوع کتاب و علم و فرهنگ نبود ، نمی توانست شاهدهی ناظر و دائمی بر نبوت ایشان باشد .
- ۲۴- شگفتی قرآن در آنست که هر قدر زمان می گذرد ارزش آن کم نمیشود ، بلکه درخشندگی اش آشکارتر می گردد .
- ۲۵- جنبه های اعجاز قرآن ۲ تا است : ۱- اعجاز لفظی ۲- اعجاز محتوایی

۳- « ... وَ يُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ ... » : ... و آنها را تزکیه کند و کتاب قرآن و حکمت به آنها تعلیم دهد .

مفهوم : قلمرو دوم ، تعلیم دین و مرجعیت دینی

۴- آیه « قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ الرِّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا ... الْكَافِرِينَ » : بگو اطاعت کنید از خدا و پیامبر ؛ پس اگر روی برگردانید

خدا **کافران** را دوست ندارد . مفهوم : ضرورت پذیرش ولایت الهی (ولایت ظاهری - قلمرو سوم)

۵- آیه **الْكَرْسَى** « اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا ... يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ... فِيهَا خَالِدُونَ » : خدا ولی مؤمنان است خارج می کند آن ها را از تاریکی به نور ، طاغوت ولی کافران است خارج می کند آن ها را از نور به سوی تاریکی ،

آنها اصحاب آتش هستند و در آن جاویدان می مانند . مفهوم : پذیرش ولایت الهی و نپذیرفتن طاغوت (قلمرو سوم)

۶- آیه « وَ لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا » : خدا برای کافران راهی به زیان مؤمنان قرار نداده است .

مفهوم : قاعده ی نفی سبیل ، حفظ استقلال جامعه از دلایل تشکیل حکومت اسلامی است . (قلمرو سوم)

۷- آیه « أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ ... يُرِيدُونَ أَنْ يَتَّحِقُوا إِلَى طَاغُوتٍ ... » : آیا ننگریستی کسانی که می پندارند به آن چه

به تو و پیش از تو نازل شده ایمان دارند ولی می خواهند داوری را نزد طاغوت برند در حالی که باید به او کافر

شوند . مفهوم : ضرورت پذیرفتن ولایت الهی و نپذیرفتن طاغوت (جزء قلمرو سوم)

۸- مسلمانان باید به چه کسی کافر شوند ؟ **طاغوت** « وَ قَدْ آمَرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ » (مرجع ضمیر ه در این آیه طاغوت است .)

۹- چه کسی می خواهد مسلمانان را گمراه کند ؟ شیطان « وَ يُرِيدُ شَيْطَانٌ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا »

۱۰- مراجعه به طاغوت و انجام دستوراتش بر مسلمانان حرام است .

۱۱- **طاغوت** یعنی کسی که از طرف خدا تعیین نشده و فرمانش قرآنی نیست بلکه خلاف قرآن است .

۱۲- اجرای هر قانونی و پیروی از هر کس هنگامی صحیح است که به گونه ای به **قانون و فرمان خدا** باز گردد .

۱۳- « لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ ... لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ » : ما پیامبرانمان را با دلایل روشن فرستادیم و با آنها کتاب

و میزان (وسیله سنجش) فرستادیم تا مردم **قسط و عدل** را برپا کنند . مفهوم : ضرورت اجرای احکام ، قلمرو ۳

۱۴- مردم مسلمان وظیفه دارند جامعه ای بر اساس **قسط و عدل** بنا کنند . (لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ)

۱۵- آن کس می تواند از تاریکی به نور درآید که **ایمان** داشته باشد و خدا **ولی** او باشد . (من الظلمات الى النور)

۱۶- کسی که به جای ولایت خدا ولایت طاغوت را بپذیرد نتیجه اش گرفتاری در آتش جاویدان است . (فیها خالدون)

۱۷- نویسندگان آیات قرآن را (**کاتبان وحی**) و حفظ کنندگان آیات را (**حافظان وحی**) می نامیدند .

۱۸- امام علی (ع) اولین و برترین **کاتب و حافظ قرآن** بود .

۱۹- **گفتار و رفتار پیامبر** اولین و معتبرترین مرجع علمی برای فهم آیات قرآن بود . (قلمرو دوم : مرجعیت دینی)

۲۰- ما اکنون : نماز، روزه و حج و ... که کلیات آنها در قرآن آمده را مطابق گفتار و رفتار پیامبر انجام میدهیم . (قلمروی ۲)

- ۲۱- پیامبر (ص) اولین و بزرگ ترین معلم قرآن بود. (قلمرو دوم)
- ۲۲- به محض اینکه مردم مدینه اسلام را پذیرفتند پیامبر (ص) به آن جا هجرت کرد و به کمک مردم مدینه (انصار) و مهاجرانی که از مکه آمده بودند، حکومت خود را در محل مسجد مدینه بنا کرد. (قلمرو سوم)
- ۲۳- اسلام بر ۵ پایه استوار است که مهم ترین پایه ی آن ولایت است. (قلمرو سوم)
- ۲۴- ۵ پایه ی اسلام عبارتند از: روح زن: روزه، ولایت، حج، زکات، نماز
- ۲۵- امام باقر (ع): «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَ...»: اسلام بر ۵ پایه استوار است: نماز، زکات و ...
- ۲۶- «وَلَمْ يُنَادِ بِشَيْءٍ... كَمَا نُوَدِي بِالْوَلَايَةِ»: به چیز دیگری دعوت نشده آن طور که به ولایت (مهم ترین پایه) دعوت شده.
- ۲۷- چرا جامعه نیازمند ولایت و حکومت است و چرا رهبری بسیار مهم است؟ ۴ دلیل:
- ۱- جامعیت دین
 - ۲- ضرورت اجرای احکام
 - ۳- پذیرش ولایت الهی و نپذیرفتن طاغوت
 - ۴- حفظ استقلال جامعه در برابر کفار
- ۲۸- اسلام یک دین کامل و در بردارنده ی همه ی ابعاد فردی و اجتماعی و حکومتی است. (۱- جامعیت دین)
- ۲۹- مهم ترین بخش زندگی اجتماعی، حکومت و اداره جامعه و تنظیم روابط سیاسی، اجتماعی و اقتصادی است. (۲)
- ۳۰- یکی از اهداف ارسال پیامبران، عدل و قوانین عادلانه است و برای ایجاد جامعه ی عادلانه احکامی مانند: خمس، زکات، حفظ استقلال جامعه، امر به معروف و جهاد لازم است. (۲- ضرورت اجرای احکام)
- ۳۱- کلاً چهار قاعده در کتاب درسی ما آمده:
- ۱- قاعده ی عقلی
 - ۲- قاعده ی لا ضرر
 - ۳- قاعده ی لا حرج
 - ۴- قاعده ی نفی سبیل
- ۳۲- قاعده ی عقلی: دفع خطر احتمالی لازم است. (مربوط به معاد)
- ۳۳- قاعده ی لا ضرر: اسلام با ضرر دیدن و ضرر رساندن مخالف است. (جزء قوانین تنظیم کننده)
- ۳۴- قاعده ی لا حرج: یعنی خدا در دین تنگی و اضطراب قرار نداده؛ مثلاً: پرداخت فطریه بر فقیر واجب نیست.
- ۳۵- قاعده ی نفی سبیل: مؤمنان نباید سلطه ی کافران را بپذیرند. (وَلَنْ... سَبِيلًا)
- ۳۶- پیامبر مسجد مدینه را که در روزهای اول ورود به شهر ساخته بود، محل حکومت قرار داد. (قلمرو ۳)
- ۳۷- امام خمینی (ره): هر نظام سیاسی غیر اسلامی، شرک آمیز است چون حاکمش طاغوت است. مفهوم: پذیرش ولایت الهی و نپذیرفتن طاغوت (قلمرو ۳)
- ۳۸- امام خمینی (ره): مذهب اسلام هم زمان هم میگوید: عبادت کن، هم رابطه با سایر انسان ها را تنظیم می کند هیچ حرکت و عملی نیست که اسلام برای آن حکمی نداشته باشد. مفهوم: جامعیت دین (قلمرو ۳ ولایت ظاهری)

۳۹- امام خمینی (ره): مجموعه ی قانون برای اصلاح جامعه کافی نیست به قوه ی اجرائیه برای اجرای احکام نیاز

داریم و رسول خدا در رأس تشکیلات اجرایی قرار داشت. (اجرای احکام، قلمرو ۳)

۴۰- امام خمینی (ره): با دقت در ماهیت احکام می فهمیم که عمل به آن ها مستلزم تشکیل حکومت است و بدون

تأسیس یک دستگاه عظیم اجرایی نمی توان به وظیفه ی اجرای احکام عمل کرد. (اجرای احکام، قلمرو ۳)

۴۱- برترین مقام پیامبر ولایت معنوی است.

۴۲- ولایت معنوی یعنی مشاهده ی عالم غیب و ماوراء و تصرف در عالم طبیعت؛ مانند: شفای بیمار، برآوردن

حاجات مردم، هدایت معنوی، کمک به در راه ماندگان.

۴۳- رسول خدا با انجام عبودیت و بندگی و در مسیر قرب الهی به مرتبه ای از کمال نایل شد که می توانست عالم

غیب را مشاهده کند. (ولایت معنوی)

۴۴- هدایت بندگان از طریق امداد غیبی و الهامات روحی و نه از طریق آموزش معمولی، جزء ولایت معنوی است.

۴۵- میزان بهره مندی از هدایت معنوی به درجه ی ایمان و اخلاص و عمل بستگی دارد.

۴۶- علی (ع) از کودکی تحت تربیت پیامبر بود و علاوه بر تربیت معمولی از هدایت معنوی هم بهره مند می شد؛ مثلاً

: پیامبر (ص) هزار باب از علم به روی ایشان گشود که از هر باب هزار باب دیگر گشوده می شد. (الهام بر جان و روح)

۴۷- « فَلِذَلِكَ فَادَعُ وَاَسْتَقِمْ ... وَ قَلْ اَمْرٌ لِّاَعْدِلٍ بَيْنَكُمْ »: بنا بر این دعوت کن و استقامت کن ... و بگو مأمور شدم

بین شما به عدالت رفتار کنم. (کلمه أَدْعُ به قلمرو اول و کلمه لِاَعْدِلٍ به اجرای احکام در قلمرو سوم اشاره دارد.)

آندر آنجا که قضا حمله کند چاره تسلیم و ادب تمکین است؛ رَضِيتُ بِالرَّضَى اللهُ؛ اَلْخَيْرُ فِى مَا وَقَعَ؛ اَفْوَضُ اَمْرِي اِلَى اللهِ

درس پنجم: تداوم رسالت

نکته ی ۱- طرح و برنامه ی خدا برای جامعه ی پس از رحلت پیامبر همان ولایت امامان می باشد.

۲- رهبری جامعه ی اسلامی در طول تاریخ بر عهده ی امامان و فقها خواهد بود.

۳- با وجود قرآن در میان مسلمانان، قلمروی اول رسالت یعنی دریافت و ابلاغ وحی به پایان می رسد.

۴- دو قلمرو رسالت پیامبر (ص) یعنی تعلیم دین و ولایت و سرپرستی جامعه پس از ایشان توسط امامان انجام می شود.

۵- حدیث پیامبر (ص): « مَنْ ماتَ و لَمْ يَعْرِفِ امامَ زمانِهِ ماتَ ميتَةً جاهلیه »: هرکس بمیرد و امام زمان خود را

نشناخته باشد به مرگ جاهلیت مرده است. (ضرورت شناخت امام) (مات میتة جاهلیه = معلول)

۶- تعیین امام از طرف خدا است زیرا علم الهی و عصمت از ویژگی های امام است و تشخیص عصمت برای انسان ها

غیر ممکن است. (امامت یک مقام انتصابی است.)

۷- هفت آیه و حدیث که ثابت می کنند امام علی (ع) جانشین پیامبر است .

۱- معرفی امام در مراسم دعوت از خویشان (یوم الأنداز = عَشِيرَةُ أَقْرَبِينَ) ۲- آیه ی ولایت ۳- آیه ی تطهیر

۴- حدیث جابر (در توضیح آیه اطاعت) ۵- حدیث ثقلین ۶- حدیث منزلت ۷- حدیث غدیر (در توضیح آیه تبلیغ)

۸- سه سال بعد از بعثت آیه آمد : خویشانِ نزدیکِ خود را انداز کن و پیامبر (ص) ۴۰ نفر از بزرگان بنی هاشم را دعوت کرد .

۹- در این مراسم پیامبر سه بار برای جانشینی خود و خلافت یاری خواست و فقط امام علی با او بیعت کرد .

۱۰- **اولین بار** پیامبر (ص) امام علی (ع) را در چه مراسمی به جانشینی انتخاب کرد ؟ مراسم دعوت از خویشان = یوم الدار

۱۱- **آیه ولایت** : در یکی از روزها نزدیک ظهر فرشته وحی آمد و در آیه ای ویژگی های ولیّ مسلمانان را مشخص کرد ؛

ولیّ شما مسلمانان در ابتدا خدا ، سپس پیامبر و پس از ایشان کسی است که : به خدا ایمان دارد و نماز می خواند و

در حال رکوع صدقه می دهند . (علی (ع) در هنگام رکوع انگشترش را به فقیری صدقه داده بود .)

۱۲- **آیه ی ولایت « إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ ... وَهُم رَاكِعُونَ »** : ولیّ شما تنها خدا و پیامبر و مؤمنانی هستند که

نماز را به پا میدارند و در حال رکوع صدقه می دهند . مفهوم : ولایت امام علی (ع)

۱۳- **آیه ی تطهیر « إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا »** : خدا اراده کرده که پلیدی

را از شما دور کند و شما را کاملاً پاک کند . مفهوم : عصمت امامان و خطاب به اهل بیت . (هم مفهوم با حدیث ثقلین)

۱۴- **آیه تطهیر در منزل اُمّ سلمه همسر پیامبر نازل شد ؛** پیامبر(ص): او جزء اهل بیت نیست اما عاقبت نیکویی دارد .

۱۵- وقتی **آیه تطهیر نازل شد ،** پیامبر حضرت فاطمه ، امام علی ، امام حسن و امام حسین را در کنار خود جمع کرد

و فرمود خدایا ! اینان اهل بیت من هستند ؛ آن ها را از هر پلیدی حفظ کن .

۱۶- پیامبر هر وقت از در خانه ی فاطمه (س) می گذشت کدام آیه را می خواند ؟ **آیه ی تطهیر**

۱۷- آیه ی اطاعت « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ ... » : ای مؤمنان اطاعت کنید از

خدا و پیامبر و صاحبان امر ، پس اگر در چیزی نزاع کردید آن را به خدا و پیامبر بازگردانید اگر به خدا و روز آخرت

ایمان دارید . مفهوم : اطاعت از ۱۲ امام (آیه ی اطاعت = آیه ی اولی الامر)

۱۸- عبارت « فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ ... » : اگر در چیزی نزاع کردید آن را به خدا و رسول باز

گردانید و این نشانه ی ایمان به خدا و آخرت است .

۱۹- **حدیث جابر** در توضیح آیه ی اطاعت (۵۹ نساء) و لغت **اولی الامر** آمده است . ﴿ پیش بینی عمر طولانی ﴾

۲۰- حدیث جابر = پیامبر فرمود : ای جابر آنها (اولی الامر) جانشینان من هستند ، نخستین آنها علی (ع) است و ... (محمد بن علی)

امام پنجم است که در **تورات** به باقر معروف است و تو در هنگام پیری او را خواهی دید ... تا امام دوازدهم که او هم نام و هم

کُتِبَ ی من است و به علت غیبت طولانی ، فقط افرادی که ایمان راسخ دارند بر عقیده ی او باقی می مانند .

- ۲۱- چون در آیه قرآن مصداق اولی الامر مشخص نشده برای آگاهی مردم ، لازم است رسول خدا آن را مشخص کند .
- ۲۲- حدیث ثقلین ؛ پیامبر (ص) : «انی تارک فیکم الثقلین کتاب الله و عترتی اهل بیتی » : من شما را ترک می کنم در میان شما دو چیز گران بها می گذارم : کتاب خدا و عترت و اهل بیتم را . مفهوم : عصمت امامان
- ۲۳- « ما إن تمسکتُم بهما لَن تَضِلُّوا أَبَداً ... عَلَی الحوض » : تا وقتی که به این دو (قرآن و اهل بیت) تمسک جوید هرگز گمراه نمی شوید و این دو از هم جدا نمی شوند تا کنار حوض کوثر بر من وارد شوند . (ادامه حدیث ثقلین)
- ۲۴- کدام آیه درباره ی عصمت امامان است ؟ آیه ی تطهیر (هم مفهوم با حدیث ثقلین)
- ۲۵- کدام حدیث درباره ی عصمت امامان است ؟ حدیث ثقلین (پیامبر بطور مکرر و در آخر عمر بارها آن را فرمود .)
- ۲۶- همان طور که قرآن و پیامبر لازم و ملزوم یک دیگرند ، قرآن و اهل بیت نیز همواره با هم هستند .
- ۲۷- همان طور که اعجاز قرآن همیشگی است ، وجود معصوم در کنار آن هم همیشگی می باشد .
- ۲۸- موسی (ع) از خدا خواست که برادرش هارون را مشاور و شریک او در هدایت مردم قرار دهد و خدا نیز پذیرفت .
- ۲۹- پیامبر به علی (ع) : « أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي » : تو برای من به منزله ی هارون برای موسی هستی با این تفاوت که بعد از من پیامبری نمی آید . مفهوم حدیث منزلت : ولایت علی (ع) و ختم نبوت
- ۳۰- آیه ی تبلیغ : « يَا أَيُّهَا الرِّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ ... الْكَافِرِينَ » : ای پیامبر ابلاغ کن آن چه را به تو نازل شده و اگر این کار را نکنی رسالت را انجام نداده ای و خدا تو را از مردم در امان نگه می دارد و قوم کافر را هدایت نمی کند . مفهوم : درباره ی ابلاغ ولایت امام علی (ع)
- ۳۱- کدام قسمت آیه ی تبلیغ درباره ی اهمیت مأموریت پیامبر است ؟ (پیامبر باید در انجام این مأموریت عجله کند .)
- « وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ » : و اگر ابلاغ نکنی رسالت را به انجام نرسانده ای . (انجام این مأموریت = انجام رسالت)
- ۳۲- کدام قسمت آیه ی ابلاغ درباره ی خطرات مأموریت پیامبر است ؟
- « وَاللَّهُ يَعَصِمُكَ مِنَ النَّاسِ » : خدا تو را از مردم در امان نگه می دارد .
- ۳۳- اولین سخن پیامبر بعد از نزول آیه تبلیغ و مقدمه حدیث غدیر : « أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ أَوْلَى النَّاسِ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ » : ای مردم چه کسی به ولایت مؤمنان از خودشان سزاوارتر است ؟ همه گفتند : خدا و رسولش .
- ۳۴- برای توضیح آیه ی تبلیغ (۶۷ مائده) کدام حدیث بیان شده است ؟ حدیث غدیر
- ۳۵- حدیث غدیر : « مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلِيٌّ مَوْلَاهُ » : هرکس من ولی اویم این علی نیز ولی و سرپرست اوست .
- ۳۶- آخرین حج پیامبر در سال ۱۰ هجری به حَجَّةُ الْوِدَاعِ یا حَجَّةُ الْبَلَاغِ مشهور است .
- ۳۷- در آن حج ۱۲۰ هزار نفر همراه پیامبر بودند و در مسیر بازگشت به مدینه در محل غدیر خم آیه تبلیغ نازل شد .
- ۳۸- عید غدیر روز هیجدهم ماه ذی حجه است .

۳۹- در پایان مراسم غدیر مردم به امام علی تبریک گفتند و با او بیعت کردند . (نشانه ی رسیدن به یک مقام)
۴۰- ۱۱۰ نفر از اصحاب پیامبر حدیث غدیر را نقل کردند .

۴۱- ۳۵۰ نفر از دانشمندان و مفسران اهل سنت حدیث غدیر را ذکر کردند . (در کتاب غدیر)

۴۲- لازمه ی امامت ، علم و معرفت کامل و عصمت از گناه و اشتباه است .

۴۳- حضرت فاطمه (س) امام نیست اما جزء اهل بیت است و دارای علم و عصمت کامل است .

۴۴- پیروی از کلام و رفتار حضرت فاطمه (س) بر همه ی مسلمانان واجب و سرچشمه ی هدایت و رستگاری است .

سالها دل طلب جام از ما می کرد / وان چه خود داشت ز بیگانه تمنّا می کرد ؛ گوهری کز صدف کون و مکان بیرون است / طلب از گم شدگان لب دریا می کرد

درس ششم : جایگاه تشیع (امامت)

نکته ی ۱- آیه ی « إِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لِبِرَاهِيمَ » : ابراهیم از پیروان نوح بود . مفهوم : کاربرد لغت شیعه در قرآن به معنی پیرو .

۲- آیه ی « دَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينِ غَفْلَةٍ مِنْ أَهْلِهَا ... هَذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَ هَذَا مِنْ عَدُوِّهِ » : موسی وارد شهر شد در هنگام

بی خبری اهل آن شهر ، دو مرد را دید که با هم می جنگیدند یکی از پیروان موسی بود و دیگری از دشمنان او .

مفهوم : در قرآن پیروان موسی نیز شیعیان او نامیده شده اند .

۳- شیعه در لغت به معنی پیرو ، یار و طرفدار است .

۴- ابراهیم شیعه و پیرو نوح معرفی شده در حالی که قرآن او را « مسلم » نیز نامیده است .

۵- پیامبر با اینکه به پیروزی حق بر باطل یقین داشت از همان ابتدای رسالت امام علی را به مردم معرفی می کرد تا

مانع سرگردانی مردم شود .

۶- پیامبر (ص) : پیروی از علی (ع) و عمل به دستورات او مانع گمراهی و سرگردانی و مایه نجات جامعه بشری است .

۷- پیامبر (ص) : سوگند به خدایی که جانم به دست قدرت اوست این مرد و کسانی که از او پیروی می کنند رستگارند و

درقیامت ، اهل نجات اند .

علی (ع)

شیعیان

۸- اصطلاح شیعه به معنی پیروان امام علی (ع) اولین بار توسط شخص پیامبر (ص) به کار برده شد .

۹- پیامبر با توجه به شرایط فرهنگی زمان خود ، فعالیت های خودسرانه برای به دست گرفتن قدرت را پیش بینی

می کرد ، بنابر این سعی داشت تا شخصیت ممتاز امام علی (ع) را به مردم بشناساند ، تعصبات جاهلی و قبیله ای

را بزدايد و قدرت طلبان را به انزوا بکشد .

۱۰- در آن زمان بزرگی و شرافت مخصوص بزرگان و رؤسا بود و علم و عدالت و صداقت وقتی ارزش داشت که رئیس

قوم و یا فرزندان او دارای آن صفات باشد .

- ۱۱- از آنجا که تحولات فرهنگی امری تدریجی است و تغییر فرهنگ جاهلی به ارزش های اسلامی ، ناگهانی صورت نمی گیرد ، بسیاری از افراد میان فرمان پیامبر و بزرگان خود تفاوت چندانی قائل نبودند ، و گاه در لحظات سرنوشت ساز به سوی فرمان بزرگان قوم متمایل می شدند ؛ قرآن در آیه ۵ سوره مائده درباره این میل جاهلی به مردم هشدار می دهد ؛ آیا به دنبال حکم جاهلیت هستید و چه کسی بهتر از خدا حکم میکند برای مردمی که یقین دارند .
- ۱۲- پیامبر امام علی را به مردم معرفی می کرد تا آنان نظام قبیله ای و ثروت را نشانه ی شرافت ندانند .
- ۱۳- « عَلِيٌّ مَعَ الْقُرْآنِ وَ الْقُرْآنُ مَعَ عَلِيٍّ » : علی با قرآن است و قرآن با علی است . (هم مفهوم با حدیث ثقلین)
- ۱۴- « عَلِيٌّ مَعَ الْحَقِّ وَ الْحَقُّ مَعَ عَلِيٍّ » : علی با حق است و حق با علی است . (نکته ۱۲ و ۱۳ و ۱۴ تقریباً هم مفهوم اند .)
- ۱۵- پیامبر (ص) : « أَنَا وَ عَلِيٌّ أَبَوَا هَذِهِ أُمَّةٍ » : من و علی پدران این امتیم .
- ۱۶- امام علی (ع) : خدا بزرگترین فرشته ی خود را همراه پیامبر قرار داد ؛ آن فرشته شب و روز مکارم و اخلاق به ایشان یاد می داد و من در نهایت عشق و شیفتگی از آن حضرت تبعیت می کردم .
- ۱۷- پیامبر (ص) درباره ی مقام علمی امام علی (ع) می فرماید : « أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَ عَلِيٌّ بَابُهَا » مفهوم : اولاً علی (ع) از همه داناتر است . ثانیاً : در علم خود معصوم است . ثالثاً : واجب است : مردم از دانش علی (ع) بهره ببرند زیرا ایشان راه رسیدن به علم پیامبر است و بهره مندی از علم پیامبر واجب است .
- ۱۸- پیامبر (ص) : ای علی من شهر حکمتم و تو در آن هستی و نمی توان وارد شهری شد مگر از در آن ؛ آن کس سود می برد که ولایت تو را بپذیرد ؛ تهی دست کسی است که با تو دشمنی کند ؛ کسی به فلاح می رسد که پیرو تو باشد ؛ دروغ می گوید کسی که با تو درآفتد .
- ۱۹- امام علی (ع) و بقیه ی امامان به کشتی نوح تشبیه شده اند زیرا پیروی از آن ها باعث نجات می شود .
- ۲۰- ائمه به ستارگان آسمان تشبیه شده اند و اگر ستاره ای غایب شود ، ستاره دیگر طلوع می کند پس تا قیامت امام داریم .
- ۲۱- جابر بن عبدالله انصاری از یاران پیامبر می گوید : در کنار خانه ی کعبه بودم که علی (ع) وارد شد ، پیامبر با دست به خانه ی کعبه زد و فرمود این مرد و پیروان او در روز قیامت اهل نجات هستند .
- ۲۲- پیامبر سپس فرمود : این مرد اولین ایمان آورنده به خدا ، وفادارترین شما در پیمان با خدا ، راسخ ترین در انجام فرمان خدا ، صادق ترین در داوری ، بهترین در رعایت مساوات و ارجمند ترین شما نزد خدا است .
- ۲۳- در این هنگام بر پیامبر آیه نازل شد که : « إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمُ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ » = شیعیان
- ۲۴- منظور از خیر البریه یا بهترین مخلوقات همان شیعیان امام علی اند که ایمان دارند و عمل صالح انجام می دهند .
- ۲۵- تمجیدهای پیامبر از علی (ع) به خاطر خویشاوندی نیست بلکه به خاطر ایمان بی نظیر و عمل بی مانند است .
- ۲۶- مدت حکومت پیامبر (ص) در مدینه ۱۰ سال بود و مدت حکومت امام علی (ع) ۴ سال و ۹ ماه طول کشید .

۲۷- امام علی وقتی به حکومت رسید، عدالت و مساوات را سرلوحه ی کار خود قرار داد و به همین جهت مظلومان شیفته ی رهبری ایشان شدند. (عالی ترین نمونه ی انسانی حکومت)

۲۸- با شهادت امام علی (ع) و روی کار آمدن بنی امیه و بنی عباس امید مظلومان به یأس گرایید.

۲۹- امامان همواره از عدل به عنوان یک اصل اساسی اسلام یاد می کردند به همین جهت نام شیعیان امام علی با عدالت اسلامی همراه است.

۳۰- نهج البلاغه مجموعه سخنانیها، نامه ها و سخنان کوتاه علی (ع) است که در قرن ۴ توسط سید رضی جمع شده.

۳۱- شناخت جایگاه شیعه نباید ما را از مسئله ای مهم و حیاتی یعنی حفظ وحدت و سربلندی مسلمانان غافل کند.

۳۲- باورهای مشترک فراوان، مانند: خدا، پیامبر، قرآن و قیامت، زمینه ساز وحدت شیعه و سنی اند. (وحدت)

۳۳- امام خمینی: ای مسلمانان جهان به پا خیزید و زیر پرچم توحید جمع شوید و با غرزدگی مبارزه کنید. (وحدت)

۳۴- مستکبران درصدد نابودی اسلامند و راهیکه برای هدفشان انتخاب کرده اند تفرقه و جنگ بین مسلمانان است.

۳۵- توهین به مقدسات سایر مسلمانان بذر دشمنی را میان مسلمانان می کارد و مستکبران در موقع مناسب آن را درو می کنند. (ضد وحدت)

۳۶- پیامبر (ص): هرکس صبح خود را آغاز کند و در اندیشه ی رسیدگی به سایر مسلمانان نباشد، مسلمان نیست.

۳۷- پیامبر (ص): هرکس فریاد داد خواهی مظلومی را بشنود اما به او کمک نکند، مسلمان نیست. (وحدت)

۳۸- ما باید اعتقادات خود را با دانش و استدلال ارتقاء ببخشیم تا بتوانیم با دیگر مسلمانان بر اساس معرفت و

استدلال سخن بگوییم. (وحدت)

۳۹- دفاع منطقی از اعتقادات نه تنها سبب تفرقه نمی شود بلکه دل ها را به یکدیگر نزدیک می کند. (وحدت)

۴۰- امام صادق (ع) خطاب به شیعیان: «کونوا لنا زیناً و لا تكونوا علینا شیئاً» زینت ما باشید و مایه زشتی ما نباشید؛

مفهوم: شیعه ی با عمل جایگاه تشیع را بالا می برد و شیعه ی بدون عمل سبب تضعیف تشیع می شود.

ما زنده از آنیم که آرام نگیریم موجدیم که آرامش ما عدم ماست؛ لاتقل یدُ الله مغلوقه؛ کُلُّ یومٍ هوَ فی شأن، ای پسر!

درس هفتم: وضع فرهنگی و سیاسی عصر ائمه (ع)

نکته ی ۱- مقام امامت پیامبر (ص) پس از ایشان ادامه می یابد و قرآن و اهل بیت به عنوان دو میراث گرانقدر تا آخر الزمان راهنمای ما به سوی رستگاری خواهند بود.

۲- «أَفَلَمْ یَسِیروا فِی الْأَرْضِ فَیَنظُرُوا کَیْفَ کَانَ عَاقِبَةُ ...»: آیا در زمین گردش نمی کنند تا عاقبت قبلی ها را ببینند

و خانه آخرت برای کسانی که تقوی پیشه کنند بهتر است. مفهوم: مطالعه تاریخ باعث درس عبرت می شود.

- ۳- آیه ی « وَ مَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ ... أَفَأَنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ ... » : محمد نیست مگر رسولی که پیش از او رسولان دیگری هم بوده اند پس اگر بمیرد یا کشته شود آیا به عقب برخواهید گشت و هر کس به عقب بازگردد به هیچ کس گزند نمی رسد . (مهم ترین خطری که پس از رحلت پیامبر مسلمانان را تهدید می کرد : بازگشت به عقب بود = جاهلیت)
- ۴- بیان تاریخ گذشتگان برای کسانی عبرت آموز است که اهل تعقل باشند .
- ۵- سپاس گزاران واقعی نعمت رسالت کسانی هستند که بعد از پیامبر به عقب بازنگردند . (سَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ)
- ۶- امام علی (ع) درباره بازگشت مسلمانان به عقب : به زودی زمانی فرا می رسد که در آن زمان چیزی پوشیده تر از حق و آشکارتر از باطل و رایج تر از دروغ بر خدا و پیامبر نباشد ، نزد مردم آن زمان کالایی کم بهاتر از قرآن نیست وقتی که بخواهد به درستی خوانده شود و کالایی رایج تر از آن نیست آنگاه که بخواهد به صورت وارونه و به نفع دنیا طلبان معنا شود و در شهرها چیزی ناشناخته تر از معروف و شناخته تر از منکر و گناه نیست .
- ۷- امام علی (ع) درباره ی بازگشت به عقب و حاکم شدن بنی امیه خبر می دهد و آن را نتیجه ی سستی مسلمانان در دفاع از حق می داند و می فرماید : به خدا سوگند بنی امیه تا آنجا در ستم گری پیش می روند که هر حرامی را حلال می کنند و هر پیمانی را می شکنند و هیچ کلبه گلی نیست مگر آن که ظلم آنها را ببیند .
- ۸- پیامبر در سال ۱۱ هجری رحلت کرد و حوادث بعد از رحلت باعث شد حکومت اسلامی که بر مبنای امامت طراحی شده بود ، تحقق نیابد .
- ۹- دستاورد پیش آمد بالا این بود که امامان با اینکه در جامعه بودند ولی فاقد قدرت برای اجرای احکام بودند و امام علی (ع) ۲۵ سال خانه نشین بود .
- ۱۰- عالی ترین نمونه ی انسانی حکومت ، دوره ی کوتاه ۴ سال و ۹ ماه ی حکومت امام علی (ع) بود .
- ۱۱- ابوسفیان (رهبر مشرکان مکه) دو سال قبل از رحلت پیامبر وقتی مکه تصرف شد به ظاهر اعلام مسلمانی کرد .
- ۱۲- سخت ترین دشمن رسول خدا معاویه پسر ابوسفیان بود که در سال ۴۰ هجری جانشین پیامبر شد و حکومت را به خلافت تبدیل کرد . « وَ مَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ ... أَفَأَنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ ... »
- ۱۳- یزید فرزند و جانشین معاویه از هیچ کار زشتی ابایی نداشت حتی زنان را مجبور به طلاق می کرد تا با او ازدواج کنند ، آشکارا شراب می خورد ، سگ بازی و میمون بازی می کرد .
- ۱۴- بنی امیه در سال ۱۳۲ یعنی در زمان امام صادق (ع) منقرض شدند و بنی عباس جای آن ها آمدند .
- ۱۵- بنی عباس خود را عمو زادگان امامان معرفی می کردند ولی روش سلطنتی بنی امیه را ادامه دادند ؛ اگر تحول معنوی زمان پیامبر و قرآن و امامان وجود نداشتند نامی از اسلام باقی نمی ماند .

۱۶- چهار مشکل و مسئله ی دوران خلفا : ☀

۱- ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر

۲- تحریف در معارف اسلامی و جعل حدیث

۳- ظهور شخصیت ها و الگوهای غیر قابل اعتماد

۴- تبدیل حکومت عدل پیامبر به سلطنت قیصری و کسرابی

۱۷- بعد از رحلت پیامبر نوشتن احادیث ممنوع شد و فقط از طریق حافظه به دیگران منتقل می شد .

۱۸- ننوشتن احادیث باعث می شد در نقل آن ها خطا پیش بیاید و جاعلان حدیث بتوانند حدیث جعلی بسازند و

مدرک و منبعی برای تشخیص حدیث هایی دُرُست وجود نداشته باشد . (۱- ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر)

۱۹- **مهم ترین اشکال** نوشتن حدیث این بود که مردم از یک منبع هدایت بی بهره می ماندند و به ناچار سلیقه های

شخصی را در احکام دین دخالت می دادند . (۱)

۲۰- ننوشتن احادیث مشکلی برای شیعیان ایجاد نمی کرد زیرا آن ها از طریق امامان معصوم خود که سخنانشان

مانند پیامبر معتبر بود ، به احادیث دسترسی داشتند . (۱)

۲۱- **اهل کتاب** یعنی غیر مسلمانانی که دینشان کتاب آسمانی دارد ؛ مانند : یهودی و مسیحی . (۲)

۲۲- **كَعْبُ الْأَحْبَار** که بود ؟ یکی از عُلَمای اهل کتاب بود که به ظاهر مسلمان شده بود و در مسجد می نشست و

داستان های خرافی درباره ی پیامبران را وارد تفسیر قرآن می کرد . (۲- جعل حدیث)

۲۳- حاکمان بنی امیه و بنی عباس به اندیشه هایی میدان می دادند که به قدرت آن ها کمک می کرد و مردم را مُطیع آنها

می کرد و برخی دنیا دوستان به خاطر نزدیکی به این حاکمان از قول پیامبر حدیث جعل می کردند و جایزه می گرفتند . (۲)

۲۴- عموم مردم در اعتقادات و رفتار خود دنباله روی شخصیت های برجسته هستند و اگر این شخصیت ها دنبال

کمالات یا زشتی ها بروند مردم هم دنبال آن ها می روند . (۳)

۲۵- در آن زمان که رسول خدا اُسوه و سرمشق بود ، مردم انسان ها ی آزاده و شجاع و عدالت طلب ؛ مانند : امام علی (ع)

مقداد و ابوذر را سرمشق قرار می دادند . (۳)

۲۶- هر چه از زمان پیامبر فاصله می گیریم شخصیت ها ی اصیل به انزوا کشیده می شوند و افرادی که در اندیشه

و عمل از اسلام دور هستند اَلْگَوی مردم می شوند و جایگاه برجسته پیدا می کنند . (۳)

مفهوم نکته ی ۲۴ تا ۲۶ : (۳- ظهور شخصیت ها و الگوهای غیر قابل اعتماد) (۳)

۲۷- حاکمان روم را **قیصر** می نامیدند و حاکمان ایران را **کسری** می نامیدند . (۴)

۲۸- پیامبر حکومتش را بر پایه ی برابری و مساوات بنا نهاد . (۴)

۲۹- پیامبر اعلام کرد همه ی انسان ها از یک مرد و زن آفریده شده اند و ملاک کرامت و گرامی بودن تَقْوَاست . (۴)

۳۰- بعد از رحلت پیامبر جاهلیت در لباسی جدید وارد زندگی مسلمانان شد . (انقلبتم علی أعقابکم = بازگشت به عقب) (۴)

۳۱- عبارت : با تزویر و نیرنگ خود را در جبههٔ دوستان قراردادن ، تبدیل حکومت به سلطنت و ساختن کاخ و تصرف زمین های مسلمانان توسط پادشاهان مربوط به تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت قیصری و کسرایبی است . (۴)

درس هشتم : احیای ارزشهای راستین توسط امامان

نکته ی ۱- آیاتی که در آنها کلمه ی « قُل = بگو » آمده ، **خطاب به پیامبر (ص)** هستند .

۲- آیاتی که در آنها کلمه ی **أَجْر** آمده درباره ی پاداش و اجر و مُزد پیامبر می باشند و به اخلاص پیامبر هم اشاره دارند ؛ چون پیامبر اجر خود را از خدا می خواهد . (و با هم ارتباط مفهومی دارند .)

۳- آیه ی « قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا » : بگو من برای رسالت از شما مُزدی نمی خواهم مگر از کسی که بخواهد راهی به سوی پروردگار پیش گیرد .

۴- آیه ی « قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ ... » : بگو آن آجری که از شما خواستم به سود خودتان است اجر من فقط با خداست .

۵- آیه ی « إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ ... » : در ادامه ی آیه ی بالا ← اجر من فقط با خداست .

۶- عبارت « وَ هُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ » : او در هر چیزی مشهود است . مفهوم : مشهود بودن خدا (مثل درس اول پیش)

۷- آیه ی « قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ ... » : بگو به خاطر رسالت هیچ آجری از شما نمی خواهم به جز دوستی خاندانم و هر کس کار خوبی انجام دهد بر خوبی او می افزاییم . (۲۳ شوری)

۸- بعد از نزول آیه ی ۲۳ سوره ی شوری پیامبر فرمود منظور از خاندان و نزدیکان من علی و فاطمه و حسن و حسین (ع) می باشد .

۹- بسیاری از مردم راه را اشتباه رفتند امام علی عاقبت آنان را پیش بینی می کرد و راه نجات را به آن ها نشان

می داد : آگاه باشید که وقتی می توانید راه رستگاری را تشخیص دهید که رها کنندگان و پشت کنندگان به

صراط مستقیم را بشناسید وقتی می توانید به عهد خود با قرآن وفا کنید که شکنندگان پیمان را تشخیص دهید

و آن گاه می توانید پیرو قرآن باشید که فراموش کنندگان قرآن را بشناسید .

۱۰- امام علی(ع) راه حل نهایی را این طور بیان می کند : همه این ها را از اهلش (= اهل بیت) طلب کنید ، آنان هستند که

نظر دادن و حکم کردنشان حکایتگر توانایی و دانش آن هاست ، سکوت شان خبردهنده ی منطق و گفتارشان است

و ظاهرشان نمودار باطنشان می باشد ؛ دین در میان آنان شاهدهی صادق و در عین سکوت ، گویاست .

۱۱- با آمدن قرآن و رحلت پیامبر (ص) قلمروی اول رسالت (یعنی دریافت و ابلاغ وحی) به پایان می رسد .

۱۲- دو قلمروی دیگر رسالت پیامبر (ص) همان مسئولیت های دوگانه ی امامت می باشند :

۲- ولایت ظاهری (حکومت)

۱- مرجعیت دینی

۱۳- امامان با انجام مسئولیت های دو گانه تلاش کردند از مسخ و تحریف اسلام جلوگیری کنند و مردم را از ظلمت طاغوت ها به روشنایی برسانند .

۱۴- تلاش ائمه (= علت) سبب شد تا چهره اسلام راستین که بر اساس توحید ، عدل و امامت استوار است ؛ باقی بماند .

۱۵- اقدامات مربوط به مرجعیت دینی امامان ۴ تا : (این ها علمی هستند با اقدامات سیاسی و حکومتی در نکته ی بعد اشتباه نشود .)

۱- تعلیم و تفسیر قرآن

۲- اقدام برای حفظ سخنان پیامبر (ص)

*۳- تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو

۴- تربیت شخصیت های اسلامی

۱۶- امامان در مجاهده برای ولایت ظاهری و حکومت از ۴ اصل پیروی می کردند : (سیاسی و حکومتی)

۱- عدم تأیید حاکمان

۲- معرفی خویش به عنوان امام بر حق

۳- آگاهی بخشی به مردم

* ۴- انتخاب شیوه ی دُرُستِ مبارزه

۱۷- حاکمان زمان به افراد فاقد صلاحیت میدان می دادند که قرآن را تفسیر کنند ، مانند کعب الاحبار . (مرجعیت ، ۱)

۱۸- در نتیجه ی تعلیم و تفسیر قرآن توسط امامان ، مشتاقان معارف قرآنی ، حتی آنان که تابع امامان نبودند از معارف

قرآن بهره بردند . (مرجعیت ، ۱)

۱۹- امامان سخنان پیامبر را به امام بعدی منتقل میکردند و میگفتند این آموزشها از پیامبر است . (مرجعیت ، ۲)

۲۰- امام رضا به اجبار مأمون از مدینه به مرو (پایتخت مأمون) رفت و در نیشابور حدیث سلسله الذهب را بیان فرمود .

۲۱- سلسله الذهب یعنی زنجیره طلا زیرا تمام راویان آن از امام رضا تا پیامبر همگی امام و معصوم و مثل طلا پاک اند .

۲۲- حدیث سلسله الذهب : (خدا به پیامبر (ص)) : کلمه لا اله الا الله حصنی ... کلمه ی لا اله الا الله قلعه ی محکم من

است و هرکس وارد آن شود از عذاب من در آمان است . (مرجعیت ، ۲)

۲۳- بعد از حدیث سلسله الذهب امام رضا (ع) با اندکی دِرَنگ می فرماید : « بشروطها و أنا من شروطها » : لا اله الا الله

قلعه ی خداست به شرط های آن و من از شرط های آن هستم .

۲۴- مقصود امام رضا (ع) این بود که توحید فقط یک لفظ و شعار نیست بلکه باید در زندگی اجتماعی ظاهر شود و

تجلی توحید در زندگی اجتماعی با ولایت امام که همان ولایت خداست ، میسر می شود .

۲۵- با گسترش سرزمین های اسلامی سؤال های مختلفی پیش می آمد و امامان با تکیه بر علم الهی اظهار نظر

می کردند . (پاسخ می دادند) (جُزء تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو ، مرجعیت دینی)

۲۶- ثمره ی حضور سازنده ی امامان در جامعه فراهم آمدن کتاب های بزرگ حدیث و سیره ی امامان بود . (مرجعیت ، ۳)

۲۷- نهج البلاغه بخش هایی از خطبه ها ، نامه ها و کلمات حضرت علی است .

۲۸- کتاب عُررالحکم و دُررالكلم شامل ۱۱ هزار سخن کوتاه از علی (ع) است و کتاب صحیفه سجاده دعاهای امام سجاد است .

۲۹- تمام این کتاب ها و کتب اربعه جزء تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو و مرجعیت دینی می باشند .

۳۰- کتب اربعه ی شیعه : مهم ترین مجموعه ی احادیث پیامبر و امامان : (مرجعیت ، ۲)

۱- کافی (کلینی) (ک - ک)
۲- مَنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه (مرحوم صدوق)

۳- تهذیب (شیخ طوسی)
۴- استبصار (شیخ طوسی)

۳۱- از وظایف انسان های بزرگوار تربیت افراد مستعد است و این شاگردان امامان اندیشه های اسلام را در عالم

گسترش دادند . (مرجعیت ، ۴- تربیت شخصیت ها)

۳۲- امامان از دو جهت با حاکمان زمان مبارزه می کردند :

اول : از آن جهت که رهبری از جانب خدا به آنان سپرده شده بود و لازم بود برای این وظیفه به پا خیزند .

دوم : از آن جهت که سکوت در مقابل ظلم را گناه میدانستند و بر اساس وظیفه امر به معروف با آن مقابله می کردند .

۳۳- امامان هیچ یک از حاکمان زمان خود را تأیید نکردند گرچه در مواردی عمل بعضی از حاکمان را تأیید می کردند

اما آنان را در غضب خلافت پیامبر (ص) یکسان می دانستند . (ولایت ظاهری ، ۱- عدم تأیید حاکمان)

۳۴- دو اصل اول مجاهده ی امامان یعنی عدم تأیید حاکمان و معرفی خود به عنوان امام ، همواره برای حاکمان زمان هم

روشن بود ، به همین جهت با امامان بد رفتاری می کردند و همه ی آنان را شهید کردند .

۳۵- ائمه راه رهایی مسلمانان را آگاه شدن آنان می دانستند و رشد و آگاهی مردم را یک اصل اساسی می دانستند . (۳)

۳۶- امامان شیوه مبارزه با حاکمان را مطابق زمان برمی گزیدند به گونه ای که هم تفکر اصیل اسلام راستین (تَشِيْع)

باقی بماند هم بنای ظلم و جور بنی امیه و بنی عباس سست شود و در عین حال روش زندگی امامان به عنوان

اسلام حقیقی به نسل آینده معرفی گردد . (ولایت ظاهری ، ۴- شیوه ی مبارزه)

۳۷- اصل تقیه یعنی : مبارزه ی مخفی و آشکار نکردن ایمان در شرایط اضطراری به طوری که بیشتر ضربه بزنی و کمتر

ضربه بخوری . مفهوم نکته ی ۳۶ تا ۵۶ : (ولایت ظاهری ، ۴- شیوه ی مبارزه)

۳۸- امامان با مخفی نگه داشتن ارتباطشان با یاران خود آن ها را از دست حاکمان سالم نگه می داشتند . (تقیه)

۳۹- امام علی برای حفظ نظام نوپای اسلامی ۲۵ سال سکوت کرد هر چند از حاکمان انتقاد می کرد . (تقیه)

۴۰- امام حسن مانند امام علی ، علیه معاویه دستور جهاد داد ولی وقتی دید معاویه با نیرنگ فرماندهان سپاه را فریب

داده ، برای حفظ جان مسلمانان صلح نامه ی معاویه را امضاء کرد . (تقیه) (ولایت ظاهری ، ۴- شیوه ی مبارزه)

۴۱- امام حسین در زمان معاویه به خاطر صلح نامه ی برادرش جهاد نکرد ولی زیر بیعت یزید هم نرفت . (تقیه)

۴۲- پس از شهادت امام حسین سازمان تَشِيْع از هم پاشید به همین جهت امام سجاد از طریق دعا به تجدید بنای

آن پرداخت و به سبب همین اقدام بار دیگر شیعه بعنوان یک جریان بزرگ فکری و سیاسی در جامعه ماند .

- ۴۳- در اثر فعالیت های امام سجاد در دوران امام باقر زمان معرفی اسلام اصیل فرا رسید . (نهضت علمی امام باقر (ع))
- ۴۴- امام باقر اقدام علمی و فرهنگی مهمی را آغاز کرد و آن پایه گذاری یک مدرسه بزرگ علمی در شهر مدینه بود .
- ۴۵- زید بن علی برادر امام باقر برای قیام به او مراجعه کرد ولی چون شرایط مناسب نبود امام باقر او را باز داشت .
- ۴۶- امام صادق به زید ، عموی خود اجازه قیام داد .
- ۴۷- امام صادق در روز عرفه و در مراسم حج حق حکومت را از آن خود دانست .
- ۴۸- امام صادق مدرسه ی علمی امام باقر را توسعه داد و هزاران شاگرد تربیت کرد . (۴۰۰۰ شاگرد)
- ۴۹- در زمان امام صادق ناخوشنودی از بنی امیه به اوج رسید .
- ۵۰- دو جناح علیه امویان فعالیت می کردند یکی عباسیان و دیگری علویان .
- ۵۱- بنی عباس بر بنی امیه پیروز شدند و دوران اختناق و سخت گیری نسبت به علویان دوباره آغاز شد .
- ۵۲- دوره امام کاظم اختناق شدید بود و ایشان در قالب تقیه به مبارزه ادامه داد و سالهای طولانی در زندان ماند .
- ۵۳- ده سال اول امامت امام رضا در دوره ی هارون عباسی بود که دورانی سخت و مشکل بود .
- ۵۴- با روی کار آمدن مأمون زمینه ی فعالیت شیعیان بیشتر شد ، او با اجبار امام رضا را ولیعهد و جانشین خود معرفی کرد اما بعداً به خاطر ناکامی در نقشه اش امام را به شهادت رساند .
- ۵۵- با شهادت امام رضا مرحله ی سختی آغاز شد و رفت و آمد به خانه ی امام جواد هم مشکل شد .
- ۵۶- امام هادی به اجبار به یک پادگان نظامی در سامرا (مرکز خلافت) رفت و در آنجا شهید شد و امام حسن عسگری هم در همین محل شهید شد . مفهوم نکته ی ۳۶ تا ۵۶ : (ولایت ظاهری ، ۴- شیوه ی مبارزه)
- ۵۷- پس از پیامبر امامان واسطه ی خیر و برکت اند . (ولایت معنوی)
- ۵۸- انسان های با فضیلت که روح خود را پاک کرده اند مورد توجه امامان قرار می گیرند و انوار حکمت بر قلب آنان تابیده می شود این امدادهای معنوی چنان گسترده است که نمی شود آن را درک کرد . (ولایت معنوی)
- ۵۹- ولایت معنوی امامان از طرف خداست و اگر خدا عنایتش را از کسی قطع کند هیچ چیز برایش باقی نمی ماند .
- ۶۰- مقام و منزلت انسان های با فضیلت ناشی از بندگی واقعی آن هاست . (ولایت معنوی و توحید در عبادت)
- من به خود نامدم اینجا که به خود باز روم
آنکه آورد مرا باز برد اندر وطنم
- درس نهم : خورشید پنهان = امام زمان (عج)**
- نکته ی ۱- امام مهدی (عج) در نیمه ی شعبان سال ۲۵۵ هجری در سامرا متولد شد .
- ۲- امام حسن عسگری پدر ایشان تا سال ۲۶۰ زنده بود و ایشان را به یاران نزدیک معرفی می کرد .
- ۳- غیبت صغری : بعد از شهادت امام عسگری از ۵ سالگی شروع شد و ۶۹ سال طول کشید . (تا سال ۳۲۹)

- ۴- در غیبت صغری امام زندگی مخفی داشت و از طریق ۴ نفر با پیروان خود ارتباط داشت. (نواب خاص یا آرבעه)
- ۵- ۶ روز قبل از درگذشت آخرین نایب، امام از او می‌خواهد جانشینی تعیین نکند زیرا غیبت کبری آغاز شده. (نامه)
- ۶- غیبت کبری از سال ۳۲۹ هجری شروع شده و تا کنون ادامه دارد و امام زمان (عج) هیچ نایب خاصی ندارد.
- ۷- در غیبت کبری فقها و راویان حدیث، نایب عام امام زمان هستند. (فَأَنَّهُمْ حُجَّتِي عَلَيْكُمْ)
- ۸- آیه ی «ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ»: این بدان سبب است که خدا تغییر نمی‌دهد نعمتی که به قومی داده مگر آن که آن‌ها تغییر دهند وضع خودشان را.
- مفهوم: درباره ی علت غیبت امام زمان (عج) است که تغییر کردن مردم می‌باشد. (هم مفهوم با آیه ی زیر و نکته ۹ تا ۱۸)
- ۹- آیه ی «إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ»: خدا سرنوشت هیچ قومی را تغییر نمی‌دهد مگر این که خودشان وضع خود را تغییر دهند.
- ۱۰- اگر مردم نعمتی را که خدا به آن‌ها داده ضایع کنند خدا آن نعمت را از آن‌ها می‌گیرد.
- ۱۱- عامل از دست دادن نعمت تغییر کردن مردم است.
- ۱۲- زمینه ساز هلاکت و بدبختی یا عزت و سربلندی یک جامعه خود مردم آن جامعه می‌باشد.
- ۱۳- خدا نعمت هدایت را با وجود انبیاء و اولیاء کامل کرد و آنها دلسوزتر از پدری مهربان برای نجات مردم کوشیدند.
- ۱۴- پیامبر خود و امام علی را پدران امت معرفی می‌کند ولی چون مردم ناسپاس ۱۱ نفر از امامان را شهید کردند خدا دوازدهمین امام را غایب کرد. (علت غیبت)
- ۱۵- چون پیامبر و امامان، امام دوازدهم را معرفی کرده بودند، حاکمان بنی عباس می‌خواستند به محض تولد او را بکشند، به همین علت امام دهم و یازدهم را در محله ی نظامی سامرا زندانی کرده بودند.
- ۱۶- به سبب قدرناشناسی و ناسپاسی مردم و در خطر بودن جان امام زمان خداوند آخرین ذخیره و حجت خود را از نظرها پنهان کرد. (علت غیبت)
- ۱۷- علت ادامه یافتن غیبت امام زمان باقی ماندن همان شرایط و عدم آمادگی مردم برای ظهور می‌باشد.
- ۱۸- غیبت آن قدر ادامه می‌یابد که نه تنها مسلمانان بلکه جامعه ی انسانی، شایستگی ظهور و بهره مندی از وجود ایشان را پیدا کند.
- ۱۹- در زمان ظهور، بشریت عملی شدن وعده های الهی در مورد حکومت صالحان و عدالت را به چشم می‌بیند.
- ۲۰- پیامبر: خدا زمین را از قسط و عدل پر می‌کند بعد از این که از ظلم و جور پُر شده باشد.
- ۲۱- علی (ع): زمین از حجت خدا (امام) خالی نمی‌ماند اما خدا، به علت ستمگری انسان‌ها و زیاده روی آن‌ها در گناه آن‌ها را از وجودش بی بهره می‌کند.

- ۲۲- امام باقر (ع) : قضای حتمی خدا این است که اگر نعمتی را بدهد آن را پس نمی گیرد مگر **گناهی** انجام دهیم که شایستگی نعمت را نداشته باشیم سپس دو آیه ی اول درس یعنی آیه ی ۵۳ انفال و ۱۱ رعد را خواند (هم مفهوم)
- ۲۳- سخن امام باقر (ع) و آیاتی که درباره ی تغییر مردم سخن می گویند جزء قوانین و سنت ها هستند ولی تغییر در جامعه سنت خاص خود را دارد ؛ مثلاً با تصمیم یک فرد یا یک گروه عدالت و علم بر پا نمی شود .
- ۲۴- رهبری و امامت امام مهدی در عصر غیبت از طریق ولایت معنوی انجام می گیرد .
- ۲۵- غیبت امام زمان در مقابل **ظهور** است نه **حضور** یعنی حضور دارد اما ظاهر و آشکار نیست مانند خورشیدی که حضور دارد ولی پشت ابر است ؛ پس ما نمی توانیم او را ببینیم .
- ۲۶- امام علی (ع) : حجت خدا از خیابان ها عبور میکند و به مردم سلام میکند ، می بیند و دیده نمی شود و روزی که ظهور می کند ، روز شادی پیروان علی و فرزندان اوست . مفهوم : او حضور دارد ولی ظاهر و آشکار نیست .
- ۲۷- امام زمان (عج) : « بهره بردن از من در عصر غیبت مانند بهره بردن از آفتاب پشت ابر است . » این پنهان بودن ناشی از **عدم شایستگی** انسان ها در بهره مندی از رهبری ظاهری ایشان است . (ولایت معنوی)
- ۲۸- بخش اصلی رهبری امام زمان مربوط به **ولایت معنوی** است ؛ ایشان به اذن خدا به افراد مستعد و شیعیان امداد معنوی می رسانند .
- ۲۹- امام زمان در نامه ای به **شیخ مفید** : ما از اخبار شما آگاهیم ، ما در رسیدگی به شما کوتاهی نمی کنیم و اگر جز این بود ، دُشواری ها بر شما فرود می آمد و دشمنان شما را ریشه کن می کردند . (ولایت معنوی)
- ۳۰- نمونه ی **ولایت معنوی** امام زمان (عج) : هدایت باطنی افراد ، حل بعضی مشکلات علما ، خبردادن از پاره ای رویدادها ، شفای بیماران ، دعا برای مؤمنان و دستگیری از درماندگان .
- ۳۱- دوران غیبت دوران عدم رهبری نیست بلکه او را نمی بینیم و نمی شناسیم ولی مثل خورشید پشت ابر ما را هدایت می کند .
- ۳۲- امام زمان (عج) بخش رهبری ظاهری خود را به عالمان دین واگذار کرده است . (ولایت ظاهری)
- ۳۳- وجود امام همراه با ظاهر بودن در میان مردم شبیه خورشید تابان در روز روشن است .
- ۳۴- وجود امام و غایب بودن از مردم شبیه **خورشید پشت ابر** در روز است .
- ۳۵- نبود امام شبیه غروب خورشید و شب تاریک است .
- ۳۶- تعیین زمان ظهور و پایان غیبت فقط در اختیار خداست .
- ۳۷- آن چه برای ظهور لازم است احساس نیاز جهانی به کمک الهی ، ناامیدی از همه ی مکتب های غیر الهی و آمادگی یاران برای همکاری با ایشان .

- ۳۸- امام باقر (ع) درباره ی زمان ظهور ۳ بار فرمود : « **كذِبَ الْوَقَاتُونَ** » : تعیین کنندگان وقت دروغگویند .
- ۳۹- پیامبر (ص) : **مَثَلِ ظَهْوَرٍ مَهْدِي (عج) مَثَلِ بَرِيَايِي قِيَامَتِ** است ، مهدی نمی آید مگر ناگهانی . (هم مفهوم بالا)
- ۴۰- عمر طولانی امام مهدی (عج) امری **غیر عادی** است اما غیر عقلی و محال نیست .
- ۴۱- بعضی امور محال و غیرممکن آند مثل این که یک عدد هم زوج باشد و هم فرد ولی برخی دیگر عادی نیستند .
- ۴۲- از نظر عقلی بدن انسان می تواند هزاران سال زنده بماند ؛ خدا بدن ایشان را جوان نگه می دارد .
- ۴۳- قرآن : حضرت **نوح** ۹۵۰ سال قوم خود را دعوت می کرد پس عمر طولانی قبلاً هم سابقه داشته است .

حیدر بابا ! دنیا یالان دنیا دی سلیمانان ، نوحان ، گالان دنیا دی اوغول دوغان ، درده سالان ، دنیا دی

هر کسیمه ، هر نه ویریپ ، آلیپ دی افلاطونان ، بیر گورو آد ، گالیپ دی

درس دهم : در انتظار طلوع (ظهور امام زمان)

- نکته ی ۱- شعر « بر آ ای آفتاب صبح امید که در دام شب هجران تو اسیرم » مفهوم : دعا برای ظهور امام زمان (عج)
- ۲- عقیده به موعود و منجی در اسلام و به خصوص در تشیع اعتقادی عمیق و استوار است .
- ۳- این عقیده در میان ارادتمندان اهل بیت چنان ریشه دارد که آثار آن در زندگی روزانه ی آنان مشاهده می شود .
- ۴- تاریخ صحنه ی مبارزه دائمی حق و باطل بوده است .
- ۵- در جبهه ی حق خداپرستان حضور دارند که در راه عدالت و آزادی تلاش کردند و صفحات تاریخ را با جهاد و ایثار خود شکوه بخشیدند .
- ۶- در جبهه ی باطل خودخواهان و خودپرستانی حضور دارند که شرک و ستمگری را پیشه ساخته و برای رسیدن به آن به بهره کشی از انسان ها و فساد و بی بندوباری پرداختند .
- ۷- پاسخ به سؤال آینده تاریخ چه می شود؟ جبهه حق پیروز می شود یا باطل؟ با بینش انسان درباره جهان ارتباط دارد .
- ۸- آنان که از شناخت آفریننده ی جهان درمانده اند و اداره کننده ی آن را نمی شناسند نمی توانند آینده ی روشن برای تاریخ تصور کنند .
- ۹- آینده ی تاریخ = آخر دنیا که جبهه ی حق پیروز خواهد شد .
- ۱۰- آیاتی که درباره ی امام زمان و حکومت صالحان و مستضعفان هستند درباره آینده روشن تاریخ نیز می باشند .
- ۱۱- خداپرستان معتقدند یکی از نام های خدا حق است و او با حکمت خود جهان را اداره می کند پس بر اساس وعده ی الهی باور دارند که آینده ی جهان از آن حق خواهد بود نه باطل .

۱۲- آیه ی « و لَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرْثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ » : در زبور نوشتیم بعد از ذکر ،

زمین را بندگان صالح من به ارث می برند . مفهوم : آینده ی روشن تاریخ

۱۳- زبور کتاب آسمانی حضرت داود (ع) است .

۱۴- منظور از ذکر در آیه ی « لَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ ... » **تورات** است . (فقط در این یک آیه در کتاب درسی)

۱۵- « وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعَفُوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمُ الْأئِمَّةَ ... » : اراده کردیم که منت بگذاریم بر مُستضعفان

در زمین و قرار دهیم آن ها را امامان و وارثان زمین . مفهوم : آینده ی روشن تاریخ = ظهور امام زمان و پیروزی جبهه حق

۱۶- « وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا ... لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ ... وَ لَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمْ ... وَ لَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا » : خدا وعده داده

به کسانی از شما که ایمان بیاورند و عمل صالح انجام دهند که آنان را در زمین جانشین قرار دهد همان طور که قبلی ها را جانشین

قرار داد و برای آنان دینشان را مستقر سازد که برایشان پسندیده است و بپیمشان را به ایمنی تبدیل کند . (آینده ی تاریخ)

۱۷- پیامبران برای تحقق وعده ی خدا از طرح خاصی برای پایان تاریخ سخن گفته اند : آنان می گویند در پایان

تاریخ وقتی شرایط کاملاً آماده شد یک **ولی الهی** ظهور می کند و حکومت جهانی و عادلانه تشکیل می دهد که

فقط براساس دین خدا اداره می شود .

۱۸- « هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَ دِينَ الْحَقِّ ... وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ » : او کسی است که پیامبرش را با هدایت و دین حق

فرستاد تا دین حق را بر همه ی ادیان چیره و پیروز گرداند اگرچه مشرکان نخواهند . (آینده ی تاریخ)

۱۹- پیامبران در اصل الهی بودن پایان تاریخ و ظهور ولی خدا برای برقراری حکومت جهانی اتفاق نظر دارند .

۲۰- امام دوازدهم هم نام پیامبر است و مهدی یکی از لقب های ایشان است ایشان فرزند امام حسن عسکری و آخرین

ذخیره ی الهی است (بَقِيَّةُ اللَّهِ) و با توجه خاص خدا به حیات خود ادامه می دهد . (عقیده ی ما مسلمانان = شیعیان)

۲۱- در کتاب های اهل سنت تأکید شده مهدی (ع) از نسل پیامبر و فاطمه (ع) است ولی هنوز به دنیا نیامده است .

۲۲- زنده بودن امام زمان و مشخص بودن پدر و مادر ایشان و حضور ایشان در جامعه ۴ فایده دارد :

اول : هر ماجراجوی فریبکاری که خود را مهدی معرفی کند به زودی شناخته می شود .

دوم : پیروان ایشان ، امام خود را حاضر می یابند و می دانند او از حال مسلمانان و فداکاری های مؤمنان اطلاع دارد .

سوم : هرگاه احساس کنند می توانند با امام حاضر خود سخن بگویند و برای رضایت ایشان تلاش کنند .

چهارم : جامعه از هدایت و ولایت معنوی ایشان برخوردار می گردد .

۲۳- نگاه مثبت دین به آینده ی تاریخ و اعتقاد به امام زمان ، **اصلی به نام انتظار** را در دلها زنده کرده است .

۲۴- انسان **منتظر** به معنی خاص کلمه : آرمان خود را می شناسد و یقین دارد روزی این هدف در جهان محقق

می شود پس همواره تلاش می کند و از آنجا که به خدا و آخرت ایمان دارد می داند که پاداشش را خواهد گرفت .

- ۲۵- جامعه ی منتظر به واقعیت های ناهنجار « نه » می گوید و به امید فردای درخشان تلاش می کند .
- ۲۶- جامعه ی منتظر حکومت طاغوت را نمی پذیرد و در جهت جامعه ای که انتظارش را می کشد حرکت می کند
مثلاً اگر در انتظار عدالت جهانی است ؛ او هم برای تحقق عدالت تلاش می کند .
- ۲۷- پویایی جامعه ی شیعه به دو عامل وابسته است :
- ۱- گذشته ی سُرخ : اعتقاد به عاشورا و آمادگی برای شهادت در راه عدالت .
- ۲- آینده ی سبز : باور به مهدویت و نپذیرفتن طاغوت و تلاش برای عدالت و انسانیت .
- ۲۸- مهم ترین مسئولیت های منتظر در دوره ی غیبت ۴ تا :
- ۱- تقویت معرفت ، ایمان و محبتِ امام ۲- پیروی از امام عصر ۳- ایجاد آمادگی در خود و جامعه ۴- دعا برای ظهور
- ۲۹- پیامبر : هرکس دوست دارد خدا را در حالِ ایمان کامل ملاقات کند ، ولایت و محبتِ امامِ عصر را بپذیرد . (۱- تقویت ...)
- ۳۰- عصرِ غیبت ، عصرِ دو دلی ها و شک و تردید هاست ؛ در این دوره فتنه های گوناگون و رنگارنگ پیدا می شود و بی ایمانی را تبلیغ می کنند ؛ مؤمن حقیقی به خود تردید راه نمی دهد . (۱- تقویت ...)
- ۳۱- پیامبر به امام علی : بزرگترین مردمان در ایمان و یقین آیندگان هستند زیرا پیامبر را ندیده اند و امام آن ها غایب است و فقط با خواندن قرآن و احادیث ایمان می آورند. مفهوم : مسئولیت اول منتظر ، (۱- تقویت معرفت و ایمان و محبت)
- ۳۲- پیروی از امام عصر پیروی از دستور آن حضرت مبنی بر مراجعه به عالمان دین و تبعیت از آنان است . (۲)
- ۳۳- پیامبر : خوشا به حال کسی که به حضور قائم برسد در حالی که پیش از قیام نیز پیرو او باشد . (۲- پیروی از امام)
- ۳۴- منتظر ، عصرِ غیبت را عصرِ آماده باش برای یاری امام تلقی می کند و هر لحظه منتظر ندای ایشان است . (آمادگی) (۳)
- ۳۵- آنان که در زندگی با باطل مبارزه نکرده اند در روز ظهور به علت عدم آمادگی مانند قوم موسی خواهند گفت :
تو و پروردگارت بروید بجنگید ما اینجا می نشینیم . (۳)
- ۳۶- امام علی (ع) درباره ی کسانی که با امام پیمان می بندند و بیعت می کنند می فرماید : امام به این شرط با آنان بیعت می کند که : در امانت خیانت نکنند ، اهل دُشنام نباشند ، به ظلم خون ریزی نکنند ، به خانه ای هجوم نبرند ، ساده زیست باشند ، بر مرکب های گران قیمت سوار نشوند ، لباس های فاخر نپوشند ، به یتیمان ستم نکنند ، شهوت رانی و احتکار نکنند ، شراب ننوشند و در راه خدا با شایستگی جهاد کنند . (۳- ایجاد آمادگی)
- ۳۷- امام صادق (ع) : یاران مهدی (عج) مردمانی مقاوم ، سرشار از یقین و استوارتر از صخره ها هستند که اگر به کوه ها روی آورند آن ها را متلاشی می کنند . (۳- ایجاد آمادگی)
- ۳۸- چه کسی می تواند یار امام زمان باشد؟ کسی که قبل از ظهور تمرین کرده و در نبرد دائمی حق و باطل در جبهه ی حق بوده و ویژگی هایی مثل شجاعت و پاکدامنی را در خود پرورانده باشد . (۳- ایجاد آمادگی)

۳۹- کسانی که فقط با دعا و گریه سر می کنند و در نبرد حق و باطل حضور ندارند ، شجاعت از جان گذشتگی را ندارند و در نبرد سپاه امام ، صحنه را ترک می کنند . (ایجاد آمادگی)

۴۰- یاران امام پیش تازان تحول جهانی و سازندگان تمدن متعالی اسلام آند .

۴۱- هسته ی مرکزی یاران ۳۱۳ نفرند (= یاران پیامبر در بدر) ۵۰ نفر از آن ها زن هستند و اکثراً جوان می باشند . (۳)

۴۲- انتظار فرج و در انتظار ظهور بودن از **برترین اعمال و محبوب ترین کارها** است زیرا فرج و گشایش واقعی برای دین داران با ظهور آن حضرت حاصل می شود .

۴۳- لازمه ی انتظار دعا برای ظهور است .

۴۴- دعای افتتاح برای ظهور : خدایا آن دولت با کرامتی را طلب می کنم که با آن اسلام و اهلش را عزیز می گردانی و نفاق و اهلش را خوار می سازی ؛ ما را در آن دولت از دعوت کنندگان به طاعت خود قرار ده و کرامت دنیا و آخرت را بر ما ارزانی دار .

۴۵- طبق وعده ی الهی در آینده ی تاریخ چه کسانی حاکمان زمین خواهند شد ؟ **الذین آمنوا و عملوا الصالحات**

۴۶- طبق اراده خداوند در آینده ی تاریخ چه کسانی حاکمان زمین خواهند شد ؟ **الذین استضعفوا فی الارض**

۴۷- قرآن میگوید : در زبور نوشته شده است که در آینده تاریخ چه کسانی حاکمان زمین خواهند شد؟ **عبادی الصالحون**

درس یازدهم : مرجعیت و ولایت فقیه

نکته ی ۱- هیچ گاه در **قرآن باطل** راه پیدا نخواهد کرد به همین جهت کتاب هدایت ما خواهد بود .

۲- عبارت « لا یأتیه الباطل من بین یدیه و لا من خلفه ... » : باطل در این کتاب راه پیدا نخواهد کرد چه پیش از آن ، چه

بعد از آن . مفهوم : در قرآن هیچ اشتباهی وجود ندارد ؛ عصمت قرآن و جاودانگی عصمت آن ؛ قرآن از منابع فقه است .

۳- خداوند ، مسیر هدایت و دین حق را با ارسال رسولان در اختیار ما قرار داده است .

۴- آیه ی « هو الذی أرسل رسولہ بالهدی و دین الحق ... و لو کره المشرکون » : او کسی است که پیامبرش را با

هدایت و دین حق فرستاد تا دین حق را بر همه ی دین ها پیروز کند اگر چه مشرکان بدشان بیاید .

۵- هر انسانی ، برای رستگاری ، باید به دستورات قرآن و دین الهی عمل کند .

۶- چون همه ی مردم نمی توانند دانش دین را به طور عمیق و تخصصی فرا بگیرند ، باید کسانی این مسئولیت را

بپذیرند تا سایر مردم برای به دست آوردن احکام به آنان مراجعه کنند . (آیه ی نفر)

۷- آیه ی نفر : « و ما کان المؤمنون لینفروا کافهً فلولاً نفرّاً من کلّ فرقہ ... » : و نمی شود که مؤمنان همگی اعزام شوند

پس چرا از هر گروهی چند نفری کوچ نمی کنند تا دانش دین بیاموزند (در دین تفقه کنند) و وقتی به سوی مردم

خودشان بر می گردند آن ها را انداز کنند . مفهوم : از هر قومی فقط چند نفر باید مرجع تقلید شوند و بقیه از او تقلید کنند .

۸- مسئولیت های دوگانه ی امامان : ۱- مرجعیت دینی ۲- ولایت ظاهری

- ۹- در دوره ی غیبت کبری مرجعیت دینی توسط فقیه مرجع تقلید انجام می گیرد . (مرجعیت فقیه)
- ۱۰- ولایت ظاهری و حکومت اسلامی در غیبت کبری توسط ولایت فقیه انجام می گیرد .
- ۱۱- در زمان امامان آن ها دانشمندانی تربیت می کردند که به شهرهای دور دست بروند و احکام اسلام را به مردم بیاموزند این روش برگرفته از قرآن بود . (آیه ی نفر)
- ۱۲- تَفَقَّهُ یعنی تفکر عمیق ؛ افرادی که به معرفت عمیق در دین می رسند فقیه نامیده می شوند .
- ۱۳- پیامبر (ص): حال کسی که از امام خود دور افتاده سخت تر از حال یتیمی است که پدر خود را از دست داده زیرا در مسائل زندگی نظر امام را نمی داند ؛ البته اگر یکی از پیروان ما که با علوم و دانش ما آشناست ، وجود داشت ، باید دین را به دیگران آموزش دهد در این صورت او در بهشت با ما خواهد بود . مفهوم : تقلید کردن
- ۱۴- امام صادق (ع) : « فَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَائِنًا لِنَفْسِهِ ... فَلِلْعَوَامِ أَنْ يُقَلِّدُوهُ » : هرکس از فقها ننگه دارنده ی نفس و نگهبان دین و ... بود بر مردم عوام واجب است از او تقلید کنند . مفهوم : تقلید کردن و هم مفهوم با آیه ی نفر
- ۱۵- در حدیث امام صادق (ع) برای مرجع تقلید ۴ شرط بیان شده : ۱- صَائِنًا لِنَفْسِهِ ۲- حَافِظًا لِذِمَّتِهِ ۳- مُخَالِفًا لِهَوَاهُ ۴- مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ ؛ یعنی : ننگه دارنده ی نفس خود و نگهبان دین خود و مخالف هوای نفس خود و فرمانبردار خدای خود
- ۱۶- امام صادق (ع) در جواب کسانی که پرسیدند برای قضاوت به چه کسی مراجعه کنیم ؟ فرمود : از میان کسانی که در احکام دین تخصص دارند یکی را برگزینید ؛ من چنین شخصی را قاضی و حاکم قرار دادم . (تقلید کردن)
- ۱۷- امام صادق درباره کسانی که برای قضاوت به سلاطین یا قاضی آن ها مراجعه می کنند فرمود : هرکس به حق یا ناحق به چنین کسانی مراجعه کند به طاغوت مراجعه کرده و این مخالف کلام خداست : يُرِيدُونَ أَنْ يُتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ ؛ می خواهند برای داوری نزد طاغوت بروند در حالیکه باید به او کافر شوند .
- ۱۸- بعد از این سخن فرمود : برای قضاوت باید نزد یکی از کسانی که سخن ما را روایت می کنند و در احکام دین تفکر می کنند مراجعه کنند ؛ من چنین کسی را حاکم و داور قرار داده ام . (تقلید از فقها)
- ۱۹- امام عصر در پاسخ اسحاق بن یعقوب : « وَ أَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَاقِعَةُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى رُوَاهِ حَدِيثِنَا فَإِنَّهُمْ حُجَّتِي ... » : در مورد رویدادهای جدید زمان به راویان حدیث ما رجوع کنید ؛ آنها حجت من بر شماست و من حجت خدا بر آنها
- ۲۰- احادیثی که درباره تقلید از فقها می باشند با آیه ی نفر و شرایط فقیه در سخن امام صادق و حدیث حوادث واقعه هم مفهوم اند .
- ۲۱- فقیه کسی است که با مطالعه دقیق منابع اسلامی (قرآن و احادیث) میتواند احکام را بدست آورد و حلال و حرام را تشخیص دهد .
- ۲۲- فقیه باید بتواند احکام رویدادهای جدید که در زمان پیامبر و امامان اتفاق نیافتاده را به دست آورد . حوادث واقعه
- ۲۳- مردم هر زمان که میخواهند طبق اسلام زندگی کنند اما به پیامبر و امام دسترسی ندارند باید به فقها مراجعه کنند
- فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى رُوَاهِ حَدِيثِنَا ، مربوط به : شرط زمان شناس بودن

۲۴- مردم نباید به حاکمان طاغوت مراجعه کنند و اگر از فقها پیروی نکنند؛ عملاً طاغوت را پذیرفته اند و مخالف قرآن رفتار کرده اند.

۲۵- یاران امام زمان: ۱- شیخ مفید (ما از اخبار شما آگاهیم...، ولایت معنوی)

۲- اسحاق بن یعقوب (حوادث واقعه...، تقلید کردن)

۲۶- در دوره ی غیبت و به نیابت از امام زمان فقیه واجد شرایط ۲ مسئولیت مرجعیت و ولایت را بر عهده دارد.

۲۷- مراجعه به فقها را تقلید می گویند پس تقلید از مرجع تقلید به معنای رجوع به متخصص است.

۲۸- یکی از فقها که شرایط حکومت را دارد و رهبری جامعه را به عهده می گیرد ولی فقیه نامیده می شود.

۲۹- شرایط مرجع تقلید علاوه بر تخصص در فقه ۳ تا: ۱- با تقوا ۲- عادل ۳- زمان شناس

۳۰- شرایط ولی فقیه: ۱- با تقوا ۲- عادل ۳- زمان شناس ۴- کفایت و تدبیر ۵- شجاعت و قدرت روحی

۳۱- رهبر باید با تدبیر و کفایت باشد و بتواند در شرایط پیچیده ی جهانی با درایت و بینش قوی نقشه های

دشمن را خنثی کند. مفهوم: کفایت و تدبیر، شرایط اختصاصی رهبر و جزء مشروعیت

۳۲- رهبر باید شجاعت و قدرت روحی داشته باشد و بدون ترس با دشمنان مبارزه کند و در اجرای احکام دین از

کسی نترسد و با قدرت در مقابل تهدیدها بایستد. (۵- شجاعت و قدرت روحی)

۳۳- مشروعیت رهبر یعنی شرایط دین را داشته باشد و شرایط دین یعنی ۵ شرط نکته ی ۳۰

۳۴- رهبر بجز مشروعیت باید مقبولیت هم داشته باشد، مقبولیت یعنی به یکی از دو روش مستقیم یا غیر مستقیم

توسط مردم انتخاب شده باشد.

۳۵- انتخاب مستقیم رهبر یعنی مردم مستقیماً رهبر را انتخاب کنند که حضرت امام خمینی (ره) اینگونه انتخاب شدند

و مردم در راهپیمایی های سراسری با ایشان بیعت کردند و او را پذیرفتند.

۳۶- انتخاب غیر مستقیم یعنی مردم خبرگان را انتخاب می کنند و خبرگان رهبر را انتخاب می کنند؛ این روش در

قانون اساسی آمده و انتخاب حضرت آیت الله خامنه ای طبق قانون اساسی به روش غیر مستقیم بوده است.

۳۷- تا وقتی ولی فقیه شرایط ۵گانه را داشته باشد رهبر جامعه است؛ تشخیص این امر با مجلس خبرگان است.

۳۸- راههای تشخیص مرجع تقلید اعلم (داناتر): ۱- خود ما به اندازه ای از علم فقه آگاه باشیم و بتوانیم فقیه اعلم را

تشخیص دهیم ۲- از دو نفر عادل بپرسیم ۳- یکی از فقیهان چنان مشهور باشد که مطمئن شویم او اعلم است.

۳۹- از آنجا که ولی فقیه بیان کننده ی احکام اجتماعی اسلام است، هر کس بطور جداگانه نمیتواند ولی فقیه خود

را انتخاب کند زیرا اداره ی جامعه با یک رهبر امکان پذیر است و در غیر اینصورت هرج و مرج پیش می آید و

این یک امر روشن در تمام دنیاست.

درس دوازدهم: ویژگی های حکومت اسلامی

- نکته ی ۱- ولایت و رهبری جامعه در عصر غیبت به نیابت از امام عصر بر عهده فقیه واجد شرایط است. (اسحاق بن یعقوب)
- ۲- ولایت و رهبری در جامعه ی اسلامی به جانشینی و نیابت از رسول خدا و امامان است از این رو ولی فقیه از راهنمایی قرآن بهره می برد و پیامبر و اهل بیت را سرمشق خود قرار می دهد .
- ۳- رابطه ی رهبر با مردم چگونه است ؟ (وظایف رهبر)
- ۱- رهبر نسبت به مردم دلسوز و مهربان است و از کوتاهی آن ها می گذرد و برای آن ها آموزش می خواهد .
- ۲- با مردم مشورت می کند ؛ با توجه به توسعه ی جوامع لازمه ی مشورت وجود نهادهای مشورتی مثل مجلس شورا است .
- ۳- ولی فقیه در تصمیم گیری قاطع و استوار است و با توکل بر خدا مانع خلل در نظام اسلامی می شود .
- ۴- با روش درست و منطقی به روشننگری مردم می پردازد . ۵- رهبر نسبت به سرنوشت جامعه قاطع و استوار است .
- ۶- رهبر نگاه برابر و قانونی به آحاد جامعه دارد و به مساوات رفتار میکند . ۷- رهبر تربیت و هدایت مردم به دین و سعادت را بهترین حق مردم می داند . ۸- رهبر در برابر مستمندان و مستضعفان فروتن و در برابر ستم کاران با عزت است .
- ۴- آیه ی « أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَادِلْهُمْ ... » : به راه پروردگارت دعوت کن با دانش و اندرز نیکو و مجادله ی نیکوتر ؛ خطاب به پیامبر است - درباره ی وظایف رهبر است .
- ۵- آیه ی « فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ » : پایداری کن همانطور که فرمان یافته ای . خطاب به پیامبر (ص) ؛ مفهوم : وظایف رهبر
- ۶- « مَنْ تَابَ مَعَكَ وَ لَا تَطْغَوْا » : تو و آنان که با تو ، به خدا روی آورده اند سرکشی و طغیان نکنید . وظایف مشترک هر دو
- ۷- « فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظًا لَفُضِّضُوا مِنْ حَوْلِكَ ... وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ » :
به مهر الهی با آنان نرم و مهربان شدی اگر تندخو و سنگ دل بودی از گرد تو پراکنده می شدند ، از آنها در گذر و با آن ها مشورت کن و وقتی تصمیم گرفتی بر خدا توکل کن . خطاب به پیامبر (ص) - وظایف رهبر - توکل (علت و معلول)
- ۸- مالک اشتر از طرف علی (ع) به فرمانداری مصر منصوب شد و امام علی در نامه ای به او سیمای یک حاکم اسلامی را ترسیم میکند . (قسمت اول عبارت معلول است و عبارت بعد از لغت زیرا علت است .) تمام این جملات جزء وظایف رهبر میباشند .
- ۹- ای مالک : با مردم مهربان باش زیرا مردم دو دسته اند یا برادر دینی تو آند و یا در آفرینش همانند تو هستند .
- ۱۰- اگر دچار تکبر شدی به بزرگی خدا نگاه کن زیرا این کار تو را از سرکشی نجات می دهد و عقلت را به جایگاهش بر می گرداند .
- ۱۱- دوست داشتنی ترین چیزها نزد تو باید : در حق میانه ترین ، در عدل شامل ترین و در جلب خشنودی فراگیرترین باشد زیرا خشم عمومی خشنودی خواص را از بین می برد و رضایت عمومی خشم خواص را بی اثر می کند .
- ۱۲- عیب جوها را از خود دور کن زیرا رهبر باید بیش از همه در پنهان کردن عیب های مردم بکوشد .
- ۱۳- در قبول سخن چین شتاب نکن زیرا او در لباس نصیحت ظاهر می شود اما خیانت کار است . (زیرا به بعد = علت)

- ۱۴- با **ترسو** مشورت نکن زیرا روحیه ی تو را سست می کند . (با ترسو مشورت نکردن = معلول)
- ۱۵- نیکوکار و بدکار در نظرت یکسان نباشند زیرا نیکوکاران به کار خیر بی رغبت و بدکاران به کار بد تشویق می شوند .
- ۱۶- خدا را در نظر بگیر در مورد **طبقات محروم** و عده ای را انتخاب کن تا از وضع آنها تحقیق کنند ، زیرا این گروه بیش از دیگران به **عدالت** نیازمند هستند . (نکات ۸ تا ۱۶ از قول امام علی به مالک اشتر و درباره وظایف رهبر آند .)
- ۱۷- وظایف مردم نسبت به رهبر و حکومت : ۱- مردم مسئولیت دارند از رهبر تبعیت کنند و پایبند قوانین و مقررات باشند .
- ۲- برای اجرای قوانین و پیشرفت استقامت و پایداری کنند .
- ۳- وحدت و همبستگی بر محور رهبری را حفظ کنند .
- ۴- خود را برای مقابله با ظالمان آماده کنند تا آن ها به فکر تهاجم نیافتند .
- ۵- آگاهی سیاسی و اجتماعی خود را افزایش دهند .
- ۶- خیر خواه و نصیحت گر و یاور رهبر باشند .
- ۷- وظیفه ی امر به معروف را انجام دهند تا مانع گسترش بدی شوند . ۸- در جهت آبادانی کشور بکوشند .
- ۹- در حفظ اموال عمومی تلاش کنند .
- ۱۰- منافع کل جامعه و نظام را بر منافع فردی خود ترجیح دهند .
- ۱۸- « إِنَّ رَبِّكُمُ الرَّحْمَانُ فَاتَّبِعُونِي وَ أطيعُوا أَمْرِي » : پروردگار شما خدای رحمان است از من پیروی کنید و فرمانم را اطاعت کنید . درباره ی **وظایف مردم**
- ۱۹- علی(ع): بزرگ ترین حقی که خدا واجب کرده ، **حق رهبر بر مردم و مردم بر رهبر** است این حقوق سبب دوستی و ارجمندی دین می شود ، مردم جز به صلاح حاکمان اصلاح نشوند و حاکمان جز به پایداری مردم نیکو نگردند و وقتی هر دو حق یک دیگر را ادا کنند حق ارزشمند می شود .
- ۲۰- نظام جمهوری یا مردم سالار : حکومتی است که بر اساس رأی و نظر اکثریت مردم پدید می آید نه گروهی خاص و وجود لفظ **جمهوری** در کنار اسلامی بیان گر این مطلب است .
- ۲۱- حکومت دموکراتیک یا **مردم سالار** ؛ یعنی حکومتی که بر اساس رأی اکثریت مردم تشکیل می شود .
- ۲۲- حکومت ولایت فقیه یا جمهوری اسلامی = **مردم سالاری دینی**
- ۲۳- تفاوت جمهوری دموکراتیک با جمهوری اسلامی ؛ اولاً حکومت اسلامی بر مبنای قوانین اسلام تشکیل می شود و قانون گذار نمی تواند خلاف دستور الهی قانون تنظیم کند . ثانیاً دموکراسی رایج در جهان هدفش فقط تأمین دنیای مردم است و نسبت به ارزش های الهی بی اعتنا است اما هدف اصلی نظام اسلامی سعادت اخروی و عدالت است .
- ۲۴- برقراری حکومت در عصر غیبت به مؤمنان فرصت می دهد آنچه را برای آمادگی ظهور لازم است فراهم سازند .
- ۲۵- مرجعیت و ولایت فقیه در عصر غیبت ، **چراغ هدایتی** است که می توان در پرتو آن راه را از بیراهه شناخت .
- ۲۶- تشکیل حکومت اسلامی در عصر غیبت به معنای ارائه ی یک الگو از حاکمیت دین داران است .

درس سیزدهم : عزت نفس

نکته ی ۱- خدا با فرستادن پیامبران و پیشوایان ما را به پیروی از دین دعوت کرده و رسیدن به سعادت را در گرو پیمودن این راه قرار داده است .

۲- عزت به معنای شکست ناپذیری است ؛ انسان عزیز در مقابل دیگران شکست نمی خورد و تسلیم نمی شود .

۳- در مقابل عزت « ذلت » قرار دارد که به معنای شکست پذیری و تسلیم شدن است و ذلیل ، خود را تسلیم دیگران می کند .

۴- آیه ی « و لقد کرمنا بنی آدم و ... و رزقناهم من الطیبات ... » : ما بنی آدم را بسیار گرامی داشتیم و در دریا و خشکی جا به جا کردیم و آنها را بر بسیاری از مخلوقات برتری دادیم . مفهوم : کرامت و عزت نفس انسان

۵- خدا به انسان می فرماید : ای فرزند آدم موجودات و مخلوقات را برای تو آفریدم و تو را برای خودم . مفهوم : کرامت و برتری انسان - جایگاه انسان قُرب خداست .

۶- بهای وجود انسان خودِ خداست . (بهای بهشت لا اله الا الله است .)

۷- یکی از راههای اصلی رسیدن به کرامت و قرب الهی به نظر قرآن ، کسب عزت نفس است .

۸- عزت و شکست ناپذیری در دو مورد ضروری است :

۱- در برابر خواسته های نامشروع درونی که سبب روی آوردن به گناه می شوند .

۲- در برابر دشمنان ظالم بیرونی که می خواهند تسلیم ظلم شویم و ذلت را بپذیریم .

۹- قرآن به ما می آموزد : هرکس در برابر تمایلات نامشروع بایستد گردِ ذلت بر چهره ی او نمی نشیند و عزیز می شود .

۱۰- آیه « لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا ... و لا يُرْهِقُ وُجُوهُهُمْ قَتْرٌ و لا ذِلَّةٌ ... » : برای آنان که نیکی می کنند پاداشی نیکوتر است

و چهره شان را تیرگی و خواری نمی پوشاند و آنها در بهشت جاویدان هستند . (درباره ی انسان عزیز و عزت نفس)

۱۱- « الَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ ... تُرْهِقُهُمْ ذِلَّةٌ » : کسانی که اعمال بد انجام می دهند مجازاتی مثل همان دارند و چهره

آنان را ذلت و خواری می پوشاند . مفهوم : نتیجه ی تسلیم شدن در برابر خواسته های نامشروع درونی و تن دادن به گناه

۱۲- انسان عزیز و شکست ناپذیر توانایی کنترل هوس ها را دارد و به آن ها پاسخ « نه » می دهد .

۱۳- عامل اصلی انجام گناه خودِ انسان است و عوامل بیرونی فقط زمینه ساز هستند .

۱۴- قرآن می گوید با روی آوردن به خدا می توانیم هوس ها را کنترل کنیم و به عزت نفس برسیم .

۱۵- خدا حقیقت شکست ناپذیری است که همه تسلیم او هستند و سرچشمه ی تمام عزت هاست و هرکس دنبال

عزت است باید خود را به این سرچشمه پیوند دهد .

۱۶- آیه ۱۰ فاطر « مَنْ كَانَ يُرِيدَ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعاً » : هرکس عزت می خواهد بداند همه عزت برای خداست .

۱۷- آیه ی « و لِلّٰهِ الْعِزَّةُ و لِرَسُوْلِهِ و لِلْمُؤْمِنِيْنَ و لَكِن الْمُنَافِقِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ » : عزت برای خدا ، پیامبر و مؤمنان

است ولی منافقان نمی دانند ؛ مفهوم : هرکس به خدا و پیامبر نزدیک تر باشد عزتش بیشتر است .

۱۸- علی (ع) : « عَظْمُ الْخَالِقِ فِيْ اَنْفُسِهِمْ فَصَعْرٌ مَا دُوْنَهُ ... » : خدا در نفس آنان بزرگ است و غیر خدا در چشمشان کوچک است.

مفهوم : وصف کسانی که عزت در برابر عامل درونی را در بندگی خدا یافته اند و هم مفهوم با آیاتی که خدا را سرچشمه عزت می دانند .

۱۹- علی (ع) : « لَا تَكُنْ عَبْدًا غَيْرِكَ و قَدْ جَعَلَكَ اللهُ حُرًّا » : بنده ی دیگری مثل خودت نشو در حالی که خدا تو را آزاد

آفریده است . مفهوم : تسلیم نشدن در برابر دشمن ظالم بیرونی و حفظ عزت نفس (هم مفهوم با عَظْمُ الْخَالِقِ ...)

۲۰- پیشوایان ما چون بنده حقیقی خدا بوده اند در شرایط سخت هم عزتمندانه زندگی کردند و تن به خواری ندادند .

۲۱- پیامبر وقتی در محاصره مشرکان بود و جز ابوطالب و یاران اندک پشتوانه ای نداشت به بزرگان مکه که به او

وعده ثروت می دادند ، نه گفت ؛ اگر خورشید و ماه را در دستم بگذارید از حق دست بر نمی دارم .

۲۲- امام حسین (ع) : وقتی یزیدیان می خواستند در مقابل حفظ جانش تسلیم شود ؛ فرمود : مرگ با عزت از زندگی

با ذلت برتر است ؛ همچنین : به خدا من دست ذلت به شما نمیدهم و همچون بردگان فرار نمی کنم .

۲۳- حضرت زینب در پاسخ عبیدالله بن زیاد ، حاکم کوفه که می خواست سید الشهداء را تحقیر کند ؛ فرمود :

در واقعه ی کربلا جز زیبایی ندیدم . مفهوم ۲۱ تا ۲۴ : کرامت و عزت نفس و هم مفهوم با نکته ی ۲۰

۲۴- حضرت یوسف در مقابل زلیخا با این که یک غلام بود تسلیم نشد و گفت به خدا پناه می برم .

۲۵- انسان با کرامت و عزیز همواره به سود نفس لوازمه عمل می کند ؛ انسان ذلیل و خوار تسلیم نفس اماره می شود .

۲۶- ریشه ی عزت و ذلت مربوط به خودِ عالی و خوددانی انسان است .

۲۷- شناخت ریشه ها سبب می شود که انسان بهتر بتواند به سوی عزت حرکت کند و از ذلت دوری کند .

۲۸- انسان دارای دو دسته تمایلات است :

۱- تمایلات عالی = خودِ عالی ، مربوط به بُعد روحی و معنوی است ؛ مانند : علم ، عدالت و شجاعت و ...

۲- تمایلات دانی = خودِ دانی ، مربوط به بُعد حیوانی و دنیایی است ؛ مانند : ثروت ، غذا و زیور و زینت .

۲۹- تمایلات دانی در حقیقت تمایلات بدی نیستند و برای زندگی دنیا لازم هستند ولی نباید از حد تجاوز کنند و

مانع رشد تمایلات عالی شوند ، این حد و مرز را خدا تعیین می کند .

۳۰- عقل و وجدان ، انسان را به تمایلات عالی فرا می خواند چون به دنبال خوشبختی همیشگی اوست ؛

ولی هوای نفس (= نفس اماره) فقط دنبال غرایز و تمایلات دانی است .

۳۱- انسان عزیز همواره به ندای عقل و وجدان و نفس لوازمه گوش می دهد و تسلیم نفس اماره نمی شود .

۳۲- انسان ذلیل در درون شکست میخورد و تسلیم نفس اماره می شود پس گناهکار ابتدا از درون شکست خورده است .

۳۳- تحقیقات نشان می دهد که اکثر گناهکاران و مجرمان افرادی هستند که عزت نفس خود را از دست داده اند و تحقیر شده اند . بنابراین یکی از راههای مبارزه با کثرت ها افزایش عزت نفس و تکریم انسان است .

۳۴- (علت) تسلیم و بندگی خدا ← عزت نفس (معلول)

(علت) احساس حضور در پیشگاه خدا ← عزت نفس - دوری از گناه - توجه به خود عالی و نفس لوامه (معلول)

(علت) عزت نفس ← حفظ پیمان با خدا - باقی ماندن بر عزم و تصمیم (معلول)

(علت) غفلت از خدا ← ذلت نفس - گناه و خود دانی (معلول)

(علت) ذلت نفس ← شکستن پیمان - سستی در عزم و تصمیم (معلول)

۳۵- فقیری که دارای عزت نفس باشد گدایی نمی کند ، گدا ابتدا خود را کوچک می کند و سپس گدایی می کند .

۳۶- جوانی که عزت نفس دارد در برابر شهوت نمی شکند .

۳۷- انسان عزیز در برابر ظالمان شکست ناپذیر و در برابر مردم متواضع است .

۳۸- میان عزت نفس و گناه رابطه ی معکوس وجود دارد ، هر چه عزتمندتر باشیم ، کمتر گناه می کنیم .

درس چهاردهم : زمینه های پیوند

نکته ۱- خانواده ارزشمندترین بنا نزد خداست که با پیوند زن و مرد ایجاد می شود و با آمدن فرزندان کامل می شود .

۲- پیامبر (ص) : محبوبترین بنا نزد خدا ازدواج است . (محبوبه ازدواج کرده)

۳- با تولد فرزندان زن و مرد ، مادر و پدر بودن را می پذیرند .

۴- کلمه ی « انس » ، « انسان » و « بنی آدم » در قرآن اختصاص به جنس خاصی ندارد و به هر دوی زن و مرد

مربوط می شود . (مفهوم نکته ی ۴ تا ۸ : تساوی زن و مرد)

۵- کرامت و برتری انسان بر سایر مخلوقات هم برای زنان است هم برای مردان .

۶- هر یک از زن و مرد به میزان تقوا ، عفاف و دوری از گناه ، نزد خدا گرمی تر است . (تساوی)

۷- پاداش اخروی و قرب پروردگار یا گرفتار شدن به عذاب ارتباطی با جنسیت ندارد . (تساوی)

۸- « إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ... أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا » : همانا مردان و زنان

مسلمان و مؤمن و فرمانبردار و راستگو و صبور و فروتن و صدقه دهنده و روزه دار و پاکدامن و یادکنندگان خدا

آمرزش و پاداش بزرگ دارند . مفهوم : تساوی زن و مرد

۹- « وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا ... مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً ... لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ » : از نشانه های او

خلق همسرانی از جنس خودتان است تا با ایشان آرامش یابید و بین شما مودت و رحمت قرارداد این نشانه ای

است برای گروهی که می اندیشند . مفهوم : هدف دوم ازدواج ، انس با همسر

- ۱۰- عبارت « **لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا** = تا با ایشان آرامش یابید » علت خلق همسرانی از جنس خودتان است .
- ۱۱- آیه ی « **اللَّهُ ... جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ ...** » : خدا از همسرانتان برای شما فرزندان و نوادگان قرارداد به شما روزی های پاکیزه داد . مفهوم : هدف سوم ازدواج ، رشد و پرورش فرزندان
- ۱۲- خدا زن و مرد را به صورت زوج آفریده ، زوجیت یعنی تکمیل کننده یک دیگر هستند گرچه هدفشان مشترک و واحد است اما به جهت مرد یا زن بودن تفاوت هایی دارند و این تفاوت ها آن ها را به هم نیازمند کرده ولی به معنی برتری هیچ کدام نیست بلکه برتری به تقوا است پس هم مرد برای زن آفریده شده و هم زن برای مرد .
- ۱۳- برخی تفاوت های زیستی و روانشناختی سبب شده که زن و مرد بتوانند نقش های متفاوتی بر عهده گیرند و یک خانواده ی متعادل پدید آورند و هدف از آفرینش انسان ها به صورت زوج ، همین است . مثلاً عاطفه ی زنان بالاتر و جسم مردان قوی تر است پس هر دو نقش تکمیلی در کنار هم دارند .
- ۱۴- متأسفانه به علت **باورهای غلط** رفتارهای نامناسبی نسبت به زن روا شده و برخی برای نقش مادری ارزشی قائل نیستند این تفکر ناشی از این اشتباه بنیادی است که برخی می پندارند : فضیلت آدمها به قدرت اقتصادی آنهاست .
- ۱۵- مهم ترین عامل پایداری خانواده پس از ازدواج ، درک درست زوجیت و مکمل هم بودن زن و مرد و عمل به این درک است . اگر همسران از این موضوع غافل باشند به سرعت از هم بیگانه می شوند و با کوچک ترین تنش از هم جدا می شوند .
- ۱۶- در قرآن هریک از زن و مرد به **لباس** یک دیگر تشبیه شده اند یعنی کاستی ها و نقصهای هم را می پوشانند .
- ۱۷- انسان با رسیدن به بلوغ و جوانی وارد مرحله مسئولیت پذیری میشود و شایسته آن میگردد که مخاطب خدا قرار گیرد .
- ۱۸- مهم ترین برنامه ها برای سعادت خود و خانواده ۱- تقویت عفاف ۲- مشخص کردن هدف ازدواج ۳- شناخت ویژگی های زن و مرد ۴- آشنایی با نقش خود در خانواده ۵- آمادگی پذیرش مسئولیت ۶- شناخت معیارهای همسر مناسب
- ۱۹- دوره ی بلوغ تا ازدواج حساس ترین و ارزشمندترین دوره ی عمر است ، دوره ی گذر از کودکی به بزرگ سالی است و هرکس پاکدامنی را حفظ کند راه رسیدن به بهشت را هموار کرده . (تقویت عفاف)
- ۲۰- قرآن از دختران و پسران می خواهد قبل از ازدواج **عفاف** پیشه کنند تا خدا به بهترین صورت زندگی آنان را سامان دهد و در پی رابطه آشکار و پنهان با جنس مخالف نباشند که زیان آن تا قیامت دامن گیر آنان می شود و در نسل های آنان تأثیر بد می گذارد . (تقویت عفاف)
- ۲۱- هر جوانی بطور فطری خواستار ازدواج با کسی است که پاکدامن بوده و به گناه آلوده نباشد پس باید خودش هم ، اینگونه باشد ، نظام هستی بر عدالت است و هر عملی عکس العملی دارد که قسمتی از آن در همین جهان ظاهر می شود . (عفاف)

به نام خدا

عنوان : دین و زندگی سال سوم (برای کنکور)

- ۲۲- در مسیر عفاف پیشگیری بهتر از درمان است و برای پیشگیری باید در آستانه ی گناه قرار نگیریم و این اقدامات در حفظ پاکدامنی مؤثرند : - شناخت روش پیامبر و امامان - نماز - مشغول بودن به کارهای ضروری - نگاه نکردن به بعضی از فیلمها ، نه گفتن - دوست مناسب - لباس مناسب - شرکت در مراسم مذهبی - ورزش - کنترل نگاه
- ۲۳- خدا ۴ هدف برای تشکیل خانواده قرار داده است : (به ترتیب)
- اول : پاسخ به نیاز جنسی دوم : انس با همسر سوم : رشد و پرورش فرزندان چهارم : رشد اخلاقی و معنوی
- ۲۴- ابتدایی ترین زمینه ی شکل گیری خانواده و اولین کشش و جاذبه میان زن و مرد نیاز جنسی است . (هدف اول)
- ۲۵- بر اثر ازدواج و پاسخ صحیح به این نیاز هریک از زن و مرد به آرامش روانی می رسند . (هدف اول)
- ۲۶- هر یک از زن و مرد نیازمند زندگی با دیگری است و این نیاز پس از بلوغ آشکار می شود و اگر فردی از راه های نامشروع نیاز جنسی خود را برطرف کند اما مجرد باشد باز هم یک بی قراری او را آزار می دهد که فقط با ازدواج و در کنار همسر بودن برطرف می شود . (هدف دوم)
- ۲۷- برخی ازدواج های ناموفق ریشه در همین موضوع دارند که زن و مرد نیاز به آرامش را برطرف نمی کنند . (هدف ۲)
- ۲۸- تجربه های روانشناختی گویای آن است که توانایی زن نسبت به مرد در ایجاد سکونت و آرامش بیشتر است و مبدأ آرامش در خانواده اوست . (آیه : مودت و رحمت) (هدف دوم)
- ۲۹- خانواده بستر رشد و بالندگی فرزندان است و هیچ نهاد دیگری نمی تواند جایگزین آن شود فرزند ثمره ی پیوند و **تحکیم بخش وحدت روحی** زن و مرد است و آنان دوام خود را در وجود فرزند می بینند . (هدف سوم)
- ۳۰- هر یک از **استعدادهای فرزندان** که به خاطر بی تدبیری پدر و مادر سرکوب شود مجازاتی به همراه دارد ؛ بهداشت روانی و جسمی کودک از همان ابتدای ازدواج باید مورد توجه قرار گیرد . (هدف سوم : ... بنین و حَفَدَه)
- ۳۱- **عالی ترین هدف** تشکیل خانواده رشد اخلاقی و معنوی همه ی اعضای خانواده است . (هدف چهارم)
- ۳۲- پسر یا دختر جوان با **تشکیل خانواده** ، فساد را از خود دور می کند ، مسئولیت پذیر می شود ، مهر و عشق و ایثار و از خود گذشتگی را تمرین می کند و رنج ها و سختی ها را تحمل می کند . (هدف چهارم) ، **علت و معلول**
- ۳۳- خانواده تنها محیط مناسب تربیت صحیح کودکان و رشد فضایل اخلاقی آن هاست البته در صورتی که پدر و مادر با مسئولیت خود آشنا باشند و آن را انجام دهند . (هدف چهارم)
- ۳۴- برای اینکه ازدواج موفق باشد و به جدایی منجر نشود باید این چهار هدف را در نظر بگیریم و **هدف چهارم** را در اولویت قرار دهیم .
- ۳۵- خانواده یک **نهاد طبیعی** است و تفاوت های زن و مرد به معنی برتری ذاتی یکی بر دیگری نیست .
- ۳۶- حساس ترین دوره ی زندگی ، دوره ی بلوغ تا ازدواج است و حفظ پاکدامنی در این دوره بسیار مهم است .

درس پانزدهم: پیوند مقدس

- نکته ی ۱- پیامبر (ص): در اسلام هیچ بنایی نزد خدا محبوب تر از ازدواج نیست .
- ۲- از زیباترین و حساس ترین تصمیم های زندگی ، انتخاب همسر و آغاز زندگی مشترک است .
- ۳- « لا تُنكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَنَّ وَ لا تُنكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا ... » : با زنان مشرک ازدواج نکنید تا ایمان بیاورند و زن ندهید به مردان مشرک تا ایمان بیاورند . مفهوم : مهم ترین معیار همسر مناسب و شرط ازدواج ایمان است .
- ۴- « الْمُشْرِكِينَ ... اولئك يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَ اللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ » : آنان (مشرکان) به آتش دعوت می کنند و خدا به بهشت و آمرزش . مفهوم : مشرکان با بی ایمانی خود انسان را به سوی هلاکت می کشانند .
- ۵- آیه ی « رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمٌ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي ... » : پروردگارا مرا برپادارنده ی نماز قرار بده و فرزندان مرا نیز ، دعای مرا بپذیر و والدینم و مؤمنان را ببخش . مفهوم : پدر و مادر با ایمان فرزندان را به نماز دعوت می کنند .
- ۶- شرط اصلی و اولی در انتخاب همسر مؤمن بودن اوست . (لا تنكحوا المشركين حتى يؤمنوا)
- ۷- همسری که مؤمن نباشد و مشرک باشد ، خانواده را به نافرمانی و بدبختی سوق می دهد . (يدعون الى النار)
- ۸- پدر و مادر با ایمان تلاش می کنند فرزندانشان مؤمن باشند و نماز بخوانند . (اجعلني مُقِيمِ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي ...)
- ۹- فرزند با ایمان همواره به پدر و مادر خود محبت می کند و برای آمرزش آن ها دعا می کند . (اِغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدَيَّ)
- ۱۰- پیام آیات این درس نشان دهنده مسئولیت زن و مرد در انتخاب همسر و تربیت فرزندان است . (همسر با ایمان)
- ۱۱- خانواده مورد قبول خدا بر محور ایمان پایه گذاری شده و در سایه این کانون ، اعضاء خانواده مسیر رشد را می پیمایند .
- ۱۲- بعد از تعیین هدف ازدواج انتخاب زوج مناسب مطرح می شود ؛ رضایت کامل زن و مرد برای ازدواج ضروری است و اگر عقدی به زور انجام گیرد باطل است و مشروعیت ندارد .
- ۱۳- داشتن قدرت انتخاب ارزشمند و مسئولیت زا است پس باید برای موفقیت با چشم باز عمل کرد و لازمه ی چنین انتخابی تسلط بر احساس جوانی است . (حدیث : حُبُّ الشَّيْءِ ...)
- ۱۴- امام علی (ع) : « حُبُّ الشَّيْءِ يَعْمي وَ يُصِمُّ » : علاقه ی شدید به چیزی آدمی را کور و کر می کند . مفهوم : علاقه ی شدید چشم و گوش را می بندد و فریادهای خیر خواهانه را نمی شنویم پس لازم است در انتخاب همسر با پدر و مادر مشورت کنیم .
- ۱۵- پدر و مادر به علت علاقه به فرزند مصلحت را در نظر می گیرند و به علت تجربه و پختگی شان خصوصیات افراد را بهتر در می یابند و عاقبت ازدواج را می توانند پیش بینی کنند به همین علت ضروری بودن اجازه ی پدر برای دختر مشخص می شود .

- ۱۶- لطافت روحی دختر در فضای علاقه به جنس مخالف واقعیت ها را نادیده می گیرد و چون به خاطر حیا در ازدواج پیش قدم نمی شود ممکن است حیا مانع شود که همه ی ویژگی های پسر را بشناسد پس پدر که شناخت کامل از جنس مرد دارد به سان باغبانی دلسوز ، گل لطیف خود را راهنمایی می کند .
- ۱۷- اولین قدم برای تشکیل خانواده انتخاب همسر خوب است ، هرگونه سهل انگاری و تصمیم عجولانه پشیمانی به دنبال دارد .
- ۱۸- اگر فردی ایمان نداشته باشد ازدواج با او حرام می شود و هر که ایمانش قوی تر باشد شایستگی اش بیشتر است .
- ۱۹- معیار ها مانند : اصالت خانوادگی ، پوشش مناسب ، سلامت ، نماز ، اخلاق خوب ، کارحلال ، زیبایی ، دُرُست کاری ، قناعت
- ۲۰- تحقیق درباره همسر آینده به اندازه ای که بتوان با اطمینان تصمیم گرفت ضروری است ، تحقیق باید نتیجه بخش باشد ، نباید آن را با معاشرت هایی که برای هوس است اشتباه گرفت این معاشرت ها نتیجه بخش نیست و خدا اجازه آن را نداده .
- ۲۱- ازدواج برای رفع نیاز طبیعی و پاسخ گویی به قانون خلقت است و اگر در موقع مناسب انجام نشود مشکلات و آسیبهای جبران ناپذیر روانی ، اخلاقی و اجتماعی دارد . (زمان ازدواج)
- ۲۲- شادابی و نشاط و سلامت و خوشرویی و کاهش روابط نامشروع و آسیب اجتماعی و روانی از فوائد ازدواج به موقع است .
- ۲۳- تأخیر در ازدواج سبب افزایش فشارهای روحی و روانی ، روابط نامشروع و آسیب های اجتماعی می گردد .
- ۲۴- زندگی یک جوان در کنار همسر چنان برکتی برای جسم و روح او دارد که هیچ چیز جای آن را نمی گیرد .
- ۲۵- اگر کسی بخواهد در قالبی بجز ازدواج به نیاز جنسی پاسخ دهد پس از چندی پژمرده می شود و برای فرار از این پژمردگی به گناه بیشتر پناه می برد ولی نمی داند روحش مانند تشنه ای است که هر چه بیشتر از آب دریا بنوشد تشنه تر می شود .
- ۲۶- آمادگی برای ازدواج نیازمند دو بلوغ است یکی بلوغ جنسی و دیگری بلوغ عقلی که مدتی پس از بلوغ جنسی فرا می رسد .
- ۲۷- با رسیدن به **بلوغ عقلی** جوان در می یابد که باید زندگی را جدی بگیرد ، توجه به داشتن شغل و تنظیم خرج و هزینه از نشانه های بلوغ عقلی است .
- ۲۸- نباید فاصله ی میان بلوغ جنسی و عقلی زیاد شود به همین علت پیشوایان ما به ازدواج تشویق کرده اند و از والدین خواسته اند رسوم غلط را کنار بگذارند و با پندارهای باطل فرزندان را به گناه نکشند .
- ۲۹- پیامبر (ص) : ازدواج نصف دین است و در نصف دیگر از خدا پروا داشته باشید . (اهمیت ازدواج و تشویق به ازدواج)
- ۳۰- پیامبر (ص) : برای فرزندان امکان ازدواج فراهم کنید تا خدا اخلاقشان را نیکو کند و رزق و روزی آن ها را توسعه دهد و عفاف و غیرت آن ها را زیاد کند . (تشویق به ازدواج) (ازدواج علت است ، بقیه معلول هستند)
- ۳۱- امام صادق : دو رکعت نماز شخص متأهل برتر از ۷۰ رکعت نماز مجرد است . (تشویق به ازدواج)
- ۳۲- برای ازدواج به موقع اولین سؤالی که به ذهن جوان خطور می کند مشکلات اقتصادی فراوان است .
- با کمال تشنگی از خلق استغناء خوش است با لب تشنه مردن بر لب دریا خوش است

درس شانزدهم : کانون مهر

- ۱- با انتخاب همسر ، زن و مرد **گام اصلی** را به سوی تشکیل خانواده برمیدارند و احساس جدید در آنها پدید می آید.
- ۲- پیمان ازدواج ، **عقد** نام دارد و تعهد رسمی و شرعی دختر و پسر برای تشکیل خانواده است .
- ۳- سه شرط اصلی پیمان ازدواج : ۱- اعلام رضایت دختر و پسر و اجباری نبودن ازدواج
۲- اجازه ی **پدر دختر** ۳- **صداق** (مهریه زن)
- ۴- در پیمان زناشویی مرد به نشانه ی ارزشی که برای زن قائل است و اعلام صداقت خود متعهد می شود هدیه ای به عنوان (**مهر**) به زن تقدیم کند .
- ۵- قرآن به جای مهریه دو کلمه ی « **نحله** » و « **صداق** » را به کار برده ؛ نحله به معنای هدیه و صداق نشانه ی صداقت مرد است .
- ۶- مهر و محبت پشتوانه ی اصلی تحکیم خانواده است نه مهریه که جنبه ی اقتصادی دارد ، افزایش مهریه مانع جدایی نیست بلکه آمار طلاق را بیشتر می کند به همین جهت پیشوایان ما ، زنانی را که فقط با مهریه ی زیاد حاضر به ازدواج می شوند **بی برکت** دانسته اند .
- ۷- وقتی یک دختر و پسر پیمان ازدواج می بندند به این معناست که نقش جدیدی را پذیرفته اند آنان مکمل بودن و تفاوت ها را پذیرفته اند و عدم آشنایی با این تفاوت ها سبب اختلاف سلیقه و انتظارات نا به جا می شود .
- ۸- زن و مرد دارای نقش های مشترک و اختصاصی هستند . یاد آوری این نکته ضروری است که خانواده محیط همدلی است و هرکس باید به نقش دیگری کمک کند .
- ۹- نقش مرد ۴ تا : ۱- تأمین هزینه ی زندگی ۲- مدیریت و نگرهبانی از حریم خانواده ۳- رابطه ی محبت آمیز با همسر ۴- پدری
- ۱۰- نقش زن ۳ تا است : ۱- **همسر داری** ۲- تدبیر امور خانه ۳- مادری
- ۱۱- تأمین کلیه هزینه های زن و فرزندان **نَفَقَه** نامیده می شود و بر عهده ی مرد است .
- ۱۲- شرط پرداخت نفقه نیازمند بودن زن نیست ، بلکه **انجام وظایف همسری** است ؛ حتی اگر زن ثروتمند هم باشد باز هم تکلیف پرداخت نفقه بر عهده ی مرد است .
- ۱۳- در صورتی که مرد با وجود توانایی نفقه را نپردازد دادگاه اسلامی وظیفه دارد حق زن را بگیرد و به او بدهد .
- ۱۴- پرداخت نفقه ی زن و فرزندان توسط مرد **سبب می شود** زن بدون نگرانی کسب و کار به تربیت فرزندان درست کار و با تقوا بپردازد و این ارزشمند ترین کار است . (علت و معلول)
- ۱۵- اگر زن درآمد اقتصادی داشت خودش مالک آن است و تأمین هزینه های زندگی بر عهده ی او نیست .

۱۶- هر اجتماعی نیازمند مدیر است و اگر مدیریت نباشد تقسیم کار به خوبی صورت نمی گیرد و در مشکلات ، افراد نقش خود را ایفا نمی کنند .

۱۷- انجام درست مسئولیت مدیریت خانواده توسط مرد نیازمند برنامه ریزی و مشورت با بقیه است . (مدیریت ، نقش مرد)

۱۸- مرد باید کارهایی که به مصلحت خانواده نیست انجام ندهد ، زمینه ی تحصیل فرزندان و آسایش همسر برای ایفای نقش مادری را فراهم کند و در مقابل مشکلات بیرونی از خانواده حفاظت کند . (مدیریت ، نقش مرد)

۱۹- مرد باید محبت به همسر را ابراز کند ، همسر با شنیدن ابراز محبت اعتماد به نفس فوق العاده ای می یابد و توجهش به زندگی چند برابر می شود .

۲۰- پیامبر : این گفته ی مرد به زن که « تو را دوست دارم » هیچ گاه از قلب زن بیرون نمی رود و : « نشستن مرد در کنار همسر ، نزد خدا از اعتکاف و شب زنده داری دوست داشتنی تر است » (رابطه ی محبت آمیز - نقش مرد)

۲۱- پدر فقط نان آور خانواده نیست بلکه باید عواطف را به فرزندان منتقل کند و با آن ها مشورت کند و مراقب سرنوشتشان باشد . (نقش پدری)

۲۲- نقش زن در خانه ، محوری است و اگر به خوبی ایفا شود بنای خانواده مستحکم و ناگسستنی می شود .

۲۳- زن ، آرامش بخش زندگی مرد است ؛ او با گرمای خویش به محیط خانه شادی می بخشد و در چارچوب این رابطه نیازهای زناشویی برطرف می شود و توجه به خارج از خانه از بین می رود و فساد اجتماعی از بین می رود .
(همسرمداری - نقش زن)

۲۴- امام علی : جهاد زن شوهر داری در بهترین شکل آن است . (همسرمداری ، نقش زن)

۲۵- همان طور که جهاد در جبهه ، کشور را از هجوم بیگانه حفظ می کند ، شوهرمداری نیز خانواده را از هجوم گناه حفظ می کند .

۲۶- با توجه به نقش مرد در تأمین هزینه های خانواده و حراست کلی از آن ، مدیریت داخلی خانواده با زن است .

۲۷- علی (ع) : مرد ، مدیریت خانواده را بر عهده دارد و زن ، مدیریت داخل خانه را . مفهوم : تدبیر امور خانه ، نقش زن
** این سخن یک تقسیم کار طبیعی است و اهمیت مدیریت داخل خانه و ارزش خانه داری را نشان می دهد .

۲۸- مدیریت داخلی جمع کننده و پیوند دهنده ی پدر و مادر و فرزندان و نگه دارنده ی آن ها زیر یک سقف است .

۲۹- زیباترین کلمه در همه ی فرهنگ ها مادر است چون مجموعه ای از بهترین معانی را تداعی می کند :

عَلَّتْ

محبت ، ایثار ، عفاف و ...

۳۰- هیچ کار دیگری با نقش مادری برابر نیست چون از ابتدای انعقاد نطفه تا پس از تولد با محبت به رشد فرزند توجه دارد .

۳۱- فداکاری و محبت مادر به خود او هم تعالی می بخشد ، بوسه ای که مادر بر فرزند می زند نه تنها تزریق محبت است ؛ بلکه شربتی گوارا برای مادر است .

۳۲- پیامبر (ص) : « أَلْجَنَةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأُمَّهَاتِ » : بهشت زیر پای مادران است .

۳۳- به خاطر وظایف سنگین مادری در تربیت فرزندان اسلام وظیفه تأمین معاش را از دوش مادران برداشته است .

۳۴- **مهم ترین هدف ازدواج** رشد اخلاقی تمام اعضای خانواده است و نقش های زن و مرد هم برای رسیدن به این هدف است . (نقش مشترک زن و مرد)

۳۵- هریک از ما تصورمان از پدر و مادر **متفاوت** است که این تصور برگرفته از تجربه ی زندگی ما با پدر و مادر است و می تواند در بردارنده ی افتخار و خرسندی و یا نارضایتی باشد .

۳۶- در عین حال که باید رضایت والدین را به دست آوریم باید دستوراتشان را تاجاییکه مخالف فرمان خدا نباشد اطاعت کنیم .

۳۷- به تجربه دیده شده کسانی که **پدر و مادر خود** را می رنجانند در زندگی خوشبخت و کامروا نمی شوند .

۳۸- آیه « و الذین آمنوا و اتبعتمهم ذُریتهم بِإیمان ... » : آنان که ایمان آوردند و فرزندانشان در ایمان از آن ها پیروی کردند ،

فرزندان شان را به آن ها ملحق می کنیم و از عملشان چیزی کم نمی شود و هر انسانی در گرو کاری است که انجام داده . مفهوم :

مهمترین شرط ازدواج **ایمان** است ، نقش مشترک والدین رشد تعالی خود و فرزندان است ، انسان خودش مسئول اعمال خویش است .

۳۹- « و قَضَى رِبْكَ ... وَ بِالْوَالِدینِ إِحْسَانًا ... فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أْفٍ و قُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا .. و قُلْ رَبِّ إِرحمهُمَا » : پروردگارت

حکم کرد که جز او را نپرستید و به والدین نیکی کنید و وقتی که یکی یا هر دوی آن ها پیر شدند کوچکترین

حرف زشت را به آن ها نزن و آن ها را از خود نران و با آن دو **کریمانه** سخن بگو و بال مهربانی برای آنها بگستر

بگو خدایا آن دو را ببخش همانطور که مرا در کودکی تربیت کردند . مفهوم : مهم ترین وظیفه فرزندان احسان به والدین

۴۰- آیاتی که در آن ها کلمه ی **قُل** آمده خطاب به پیامبرند بجز یک آیه که در آن ۳ بار کلمه ی (**قُل** + **هُمَا**)

آمده و درباره ی **پدر و مادر** می باشد و **خطاب** به فرزندان است .

۴۱- عبارت « **قُلْ رَبِّ إِرحمهُمَا** کما رَبَّیانی صغیرا » **دعا برای پدر و مادر** می باشد .

۴۲- **احسان** به والدین باید بی قید و شرط باشد ولی **اطاعت** از آن ها شرطش این است که **مخالف دستور خدا نباشد** .

پدر را باز پرس آخر کجا شد مهر فرزندی !؟

آلا ای یوسف مصری که کردت سلطنت مغرور

مهم ترین ها و برترین های سال سوم

- ۱- مهم ترین خطری که پس از رحلت پیامبر مسلمانان را تهدید می کرد بازگشت به عقب بود . إِنْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ
 - ۲- زیباترین و حساس ترین تصمیم های زندگی ، انتخاب همسر و آغاز زندگی مشترک است .
 - ۳- بهترین مردمان روی زمین شیعیان امام علی (ع) اند .
أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ
 - ۴- اسلام بر ۵ پایه استوار است که مهم ترین پایه ی آن ولایت است .
وَلَمْ يُنَادِ بِشَيْءٍ كَمَا نُوَدِّي بِالْوَلَايَةِ
 - ۵- علت ، فلسفه و مهم ترین فایده ی واجب شدن روزه تقوی است .
كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ
 - ۶- آسان ترین راه برای غیر الهی نشان دادن اسلام و قرآن، آوردن سوره ای مثل قرآن است . فَأَتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ
 - ۷- سر سخت ترین دشمن رسول خدا یعنی معاویه در سال ۴۰ هجری جانشین پیامبر شد . إِنْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ
 - ۸- مهم ترین وظیفه فرزندان احسان به والدین است . و بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ... فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفٍ و قُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا
 - ۹- امام علی(ع) : بزرگ ترین حقی که خدا واجب کرده ، حق رهبر بر مردم و مردم بر رهبر است .
 - ۱۰- عالی ترین درجه وحی مخصوص پیامبران است . (سخن گفتن با خدا یا جبرئیل)
 - ۱۱- بالاترین ضرورت عصمت در حوزه ی مسئولیت های مربوط به رسالت است .
 - ۱۲- برترین اعمال و محبوب ترین کارها در دوران غیبت انتظار فرج امام زمان و در انتظار ظهور او بودن از است .
 - ۱۳- زیباترین کلمه در همه ی فرهنگ ها مادر است چون مجموعه ای از بهترین معانی را تداعی می کند .
 - ۱۴- عالی ترین هدف تشکیل خانواده رشد اخلاقی و معنوی همه ی اعضای خانواده است . (هدف چهارم)
 - ۱۵- ارزشمندترین بنا نزد خدا خانواده است که با پیوند زن و مرد ایجاد میشود و با آمدن فرزندان کامل می شود .
 - ۱۶- پیامبر (ص) : محبوبترین بنا نزد خدا ازدواج است . (محبوبه ازدواج کرده است .)
 - ۱۷- مهم ترین عامل پایداری خانواده پس از ازدواج ، درک درست زوجیت و مکمل هم بودن زن و مرد است .
 - ۱۸- مهم ترین اشکال نوشتن احادیث بی بهره ماندن مردم از یک منبع مهم هدایت و دخالت سلیقه های شخصی دین بود .
 - ۱۹- برترین مقام پیامبر ولایت معنوی است . بخش اصلی رهبری امام زمان نیز مربوط به ولایت معنوی است .
 - ۲۰- مهم ترین بخش زندگی اجتماعی ، حکومت و اداره جامعه و تنظیم روابط سیاسی ، اجتماعی و اقتصادی است .
- پایان دین و زندگی ۳ ، تعداد صفحات کتاب درسی ۲۲۰ صفحه جزوه : ۴۴ صفحه = ۲۲ برگه ی دو رو